

1) "Müctehidin ser-i-ameli hükümleri tafsili delillerinden çıkar-
mosına yarayan kurallar ve bu kuralları inceleyen ilmi
disiplin?"
Fıkıh usulu

- 2) Fıkıh usulu Arapça'da hangi terimlerle ifade edilir?
- Usûlü'l-fıkıh
 - İlmu usûli'l-fıkıh
 - Usûlü't-teşrî el-islâmî (İslam teşrî usulu)
- 3) Fıkıh usulu Türkçe'de hangi terimle ifade edilir?
- İslam Hukuk Usûlü
 - İslam Hukuk Metodolojisi
 - İslam Hukuk Felsefesi
 - İslam Hukuku Nazariyatı
- 4) Fıkıh usulu Osmanlıca'da hangi terimle ifade edilir?

Usûl-i fıkıh

5) Usulu-fıkıh isim tamlamasıdır. Şimdi bu terimi tek tek
inceleyelim.

Usûl kelimesi : temel, kök, kaide, dayanak, esas
gibi anlamlara gelir ve "asl" kelimesinin çoğuludur.

Usûl istilahta 1) **Râic** (terah)

b) **Kaide**

c) **Delil** manalarında kullanılır.

6) **Asl**, kelimesinin **Râic** manasını taşıdığı cümleler?

a) "Kelamda **asl** olan mana-yı hakikidir."

(kelamın mecazi değil hakiki manası tercih edilir)

b) "Kitab, kıyasa nisbetle **asl**dır."

(Kur'an, delil olma yönünden kıyasa tercih olunur.)

②

* **Asl** kelimesinin **Kaide/kural** manasını taşıdığı cümleler?

a) "Lâse'nin zaruret içinde bulunan insan tarafından yenilebileceği, asl olanın hilafıdır."

b) "Bu babda asl olan budur, (Kaide budur)

c) "Berâet-i zimmet, asıldır," (Yeni kural olarak, aksi so-
bit oluncaya kadar kişi suçtan uzaktır.)

* **Asl** kelimesinin **Delil** manasını taşıdığı cümleler?

a) "Bu meselenin asl, icmâdır."

(Bu meselenin delili, mesnedi, dayanağı icmâdır demektir.)

b) "**Usûlu'l-fıkıh**", terkindeki asl kelimesi, delil an-
lamındadır. (Fıkıhın detilleri) **Önemli!**

Fıkıh kelimesine gelince:

"Derinlemesine anlama; birşeyin inceliklerini, iç yüzünü,
kühünü kavrama, anlamına gelir.

6) Fıkıh'ı; "kişinin amel yönünden lehine ve aleyhine
olan şer'i hükümleri bir melege halinde bilmesidir,"
şeklinde tarif eden kimdir?

Hanefiler

7) Fıkıh'ı; "şer-i ameli hükümleri yani ibâdât, muâ-
melât ve ulubâtta ârit hükümleri, tafsili detillerinden sıka-
rarak bilmektir," şeklinde tarif eden kimdir?

Sâfîler

8) Fıkıh kendi içerisinde nasıl ayrılır?

2

a) Fûrû-fıkıh (tatbiki, pratik hukuk) (dal)

b) Usul-i fıkıh (Nazari, teorik hukuk)

9) Fıkıh denince hangisi anlaşılır? ⇒ Fûrû

10) Fıkıh usulünün konuları nelerdir?

- a) İslam fıkıhının kaynakları (Edillei seriyje), (Kuran-sünnet)
- b) Hüküm çıkarma metotları (Turutu istinbâtıl-Ahkâm)

11) Tefsir Usulu ve Hadis Usulu klasik dönemde hangi isimle anılmıştır?

Ulumul - Kuran ve Ulumul Hadis

12) Fıkıh usulünün teşekkülü (ortaya çıkışı) nasıldır?

Asrı saadette iktihâf faaliyetinden bahsetmek mümkün değildir. Ancak 7'in vefatından sonra vahyin kesilmesiyle başladı.

13) Fıkıh usulünün İslami ilimler içindeki yeri ve önemi?

- a) İslam hukukunun yapısından kaynaklanabilecek teorik başlıklar, fıkıh usulu sayesinde dolduruldu.
- b) Hukuki istikrar ihtiyacı sebebiyle mezhepler teşekkül etti.
- c) ihtilaflar daha cüzî konularla sınırlandırıldı.
- d) İktihâf yapılırken vahim hatalara düşülmesi önendi.
- e) İlmî süreklilik (teselsül) sağlandı.
- f) Ferdi ihtiyacılar yerine, toplu iktihâflar yapıldı.
- g) Mezhepleri birbirinden ayıran usul farklılıkları oldu.

14) Usulcünün faaliyet tarzı nasıldır?

Temelî delilleri yani topluca kaynakları incelemek ve tafsilî delillerden cüzî hükümler çıkararak olan müctehid için kolli nitelikte kuralları tesbit etmek ve bu kuralları geri delillerle ispatlayıp sağlam temellere oturtmaktır.

15) Fıkıhının faaliyet tarzı nasıldır?

Tafsilî delilleri incelemek ve usul ~~kuralları~~ kurallarını uygulayarak bu delillerden cüzî hükümler çıkarmaktır.

16) Fıkıh usulünün gayesi nedir?

Seri hükümlerin geri delillerden nasıl çıkarılacağını öğretmektir.

4) 17) Fıkıh usulünün faydaları nelerdir?

- Bu ilim sayesinde hiyerarşi öğrenilmekte
- Bu ilmi öğrenen kimsede icthaf ehliyeti gerçekleşmişse, bu ilim ile seri hâslardan hükümler çıkarabilir.
- Bu ilimde kişi muhtassus olunca Kur'an ve sünnetin asgariyatı batın bîzârlarını öğrenmiş olur.
- Hikmeti tegri bu ilim sayesinde öğrenilir. (Allahın maksadı)
- Bu ilimde ihtisas yapanların, hukukî kanunî bilgileri artan, muhtaseme kudretleri gelişir. Kendilerinde hukuk nasyanı tezekkül eder. Kur'an ve sünnetten hata yapmadan hüküm çıkarabilirler.
- İcthaf ehliyeti taşıy tarımayan kişi bu ilmi öğrenince, mücthidlerin kendi şahsî görüş ve arzularına göre hüküm vermediklerini görür, hükümleri gönül rahatlığı ile kabul eder.
- İcthafda ehil olmayan kimse, mücthidlerden hakkında görüş nakledilmemiş olan meselelerde onların kurallarına göre tahric yapıp hükme varabilir.
- İcthaf ehliyetine hâz olmayan kişi fakihlerin aynı olay hakkında görüşleri arasında mukayese yaparak delil yönünden en güçlü ve istidlâl yönünden en doğru olanı tercih edebilir.

18) Fıkıh usulü ne zaman yayıya geçirilmeye başlandı?

Hicri II. asrın sonlarına doğru

19) Fıkıh usulü ile ilgili en estî esen kimin?

İmamı Şâfi'in ⇒ «Er-Risale»

20) «Er-Risale» kimin isteği üzere kaleme alınmıştır?

Abdurrahman b. Mehdi

21) Er-Risale'den sonra fıkıh usulü alanında gelişen metotlar?

- Fukahâ mesleği
- Mutekellimîn mesleği
- Memzûc Meslek

Bunları tek tek incelişek

22) a) **Futaha mesleği** : Bu metodu Hanefiler geliştirdiği için meslek ol hane fıyye, de denir.

• **Tümevarım** mahiyetindedir : önce furû'a dair hükümler tesbit edip, usul kurallarını bu hükümler üzerine bina etmişlerdir.

• Bu grubtaki eserler :

Kerhî ⇒ **Usûl**

Cessas ⇒ **usul'ül - fıkih**

Debâsî ⇒ **Tabûimül edille**

Pezdevî ⇒ **Usulol - Pezdevî**

Serahsî ⇒ **el - Usûl**

Semerkandî ⇒ **Mezânil - usûl**

Nesefî ⇒ **Menâzil - Envâr (el - Menâr)**

Abdülozz Buhârî ⇒ **keşfül - esrâr**

İbn melek ⇒ **Şerhu Menâzil - Envâr**

b) **Mütekellimin Mesleği** : Bu metodu **Safiler** kullanırlar. Bu metotta eser kaleme alırken aynı zamanda **kelâmî** oldukları için "meslek ol mütekellimin", ismi verilir.

• **Tümdengelm** mahiyetindedir: önce usul kuralları tesbit edip furû'a dair hükümleri bu kurallar çerçevesinde tanzim ederler.

• Bu metodun eserleri :

Kadı Abdülcabbâr el - Mutezîlî ⇒ **el - Umed**

Ebu Haseyn el - Basrî el - Mutezîlî ⇒ **el - Mutemed**

İmamol Haremeyn el Cüveynî ⇒ **el - Burhân**

İmam Gazâlî ⇒ **el - Mustasfâ**

- Râzinin eserini özetleyenler :

Tacuddîn - el Urmevî ⇒ **el Hâsıl**

Siracuddîn el urmevî ⇒ **et Tahsîl**

6)

c) memzûc Meslek : Korma metod denektir.

Bu grupta eser kalene alan es müellifler:

Ahmed b. Ali el-Bağdadî ⇒ Bediun-nizom el cāmi beyne -
kitabey el Perdeyi vel-ihkām.

Sadrus-serif Ubeydullah b. Mesud ⇒ et-Terkih

- Bu eserlerin dışında farklı özellikleri olan bazı eserlere sunuldu.

a) Şatibi → el-Muvafakat (Uzla)

usulu fikhin temel konuları, makâsıd açısından inceler.

b) Şeukani → İspâdöl - fuhul

Maliki ve Hanefi mezhepleri a
sında uzlaşıl temin ettiği resn
"Kitabül-muvafakat" adını almıştır.

23) İbâtilik karâhi ve icthad yolu görüşleriyle tanınır.
Şeukani

24) Hind yanmadığı alimlerinden Siddik Hasan Hanin « İslamda
benzeri yazılmamış bir kitap, dediği hayırsıdır? »

Şeukani → İspâdöl - fuhul

25) Literatörde « kallî kaide » olarak yer alan kurallar, »

a) « Bir şeyin bulunduğu hal üzere kalması esastır. »

b) « Alâ hilâfil kıyas sabit olursa şâire makûsun aleyh olmaz, »

c) « icthad ile icthad nokz ~~et~~ olunmaz. »

Bunlara « Kavaidöl - fikhîyye » denir. (Şer'in sırlarına
ve hikmetlerine vâkıf olmayı mümkün kılan umumî hukuk
prensîpleri dir) « kavaidöl usulîyye » ⇒ Arapça lafızları bir hüküm altına
alınan kuralları.

Bu tür çalışmalara mîsal örnek eserler:

a) İzzeddin İbn Abdüsselam ⇒ Kavaidöl Ahkām ⇒ Safî

b) Karâfi ⇒ Envarul buruk fi envaril feruk ⇒ Maliki

c) İbn Cüzei ⇒ el İcâkonnül - fikhîyye ⇒ Maliki

d) İbn Rereb ⇒ el kavaidöl - kübra ⇒ Hanbeli

e) İbnöl - Lehtöm ⇒ el kavaid vel fevâidöl - usulîyye ⇒ Maliki

f) İbn Nuceym ⇒ el - Eşbah ven - nezâir ⇒ Hanbeli

26) Delil tauramının tadır?

71

a) Futaha etolune mensup usulcılara göre: Delil, üzerinde doğru düşünmek suretiyle haberî (şerî hüküm) bir sonuca ulaştırılması mümkün olan şey'dir. Delil ile ulaştırılan bilgi batî de olur zannî de.

b) Kelam etolune mensup usulcılara göre: ilim-zan ayrımı yaparak batî bilgiye ulaştırana "delil", zanî bilgiye ulaştırana da "emâre", denirler.

27) Şerî Deliller?

İslam şariatına ait hükümlerin doğruları veya ilahî olanaklar ile elde edildiği tasfili ve remali deliller şerî delillerdir.

İsmâli => şerî hükümlerin genel kaynaklarıdır. Kitap, sünnet, icma, kıyas.

Tasfili => cüzî deliller de denir. Özel bir meseleyle ilgili

hükme bakan delillerdir. Ö: hırsız eti horon vs...

28) Şerî delillerin ayrımları nelerdir?

a) Akli-Nakli (şerî-Nakli)

b) Subut ve Delâlet

Tek tek açıklayalım.

a) Nakli delil => olukumunda müctehidin katkısı olmayıp şerîden nakledilen şerî asıldır. Kur'an ve sünnettir. Ş den işitildiği için şerî-Nakli de denir.

Akli delil => nakli delille bağlantılı olmakla birlikte akli muhakeme, beşerî yorumun ön planda olduğu, olukumunda müctehidin katkısının bulunduğu deliller.

b) Subut => delilin kaynağına ardışıklı, bze kadar naklediliş şekli.

Delâlet => Kendisinden çıkarılan hükme ortaya koyan güç.

Batın gayetle subut yönünden kötüdür. Hadisler subut yönünden zannîdir.

Nakli Deliller:

a) Subutu ve delâleti kati

b) Subutu kati delâleti zannî

c) Subutu zannî delâleti kati

d) Subutu ve Delâleti zannî sebebinde derecelendirilir.

x x

8) 29) Bilmek istediğin meşhure montik ve usul ilimlerinde dediği:
"matlub-i haber,, ya da "dava,,

30) ~~ibahat~~, ~~karinesi~~
Emir sıfatsı ⇒ ibahat ifade eden
Hâss lafzı ⇒ kat'i hüküm " "

31) Hüküm acesitleri?

el-hâkim ⇒ hüküm koyan

el-mahkûm fih ⇒ Hükme konu olan fih

el-mahkûm aleyh ⇒ hükümün muhatabı

Y Y

2. ÜNİTE

KURAN-I KERİM

1) Kuran-ı Kerimin tanımı?

Allahü teala tarafından, cebrail vasıtasıyla g'e araplar olarak indirilmiş, mustahfıfında yazılmış, günümüze kadar tevatur yoluyla nakledilmiş, okunması ile ibadet ediken, insanların kenzini getirenler için aciz olduğu, Fatıha ile başlayıp Nas ile sona eren Allahın kalamıdır.

2) Kitab'ın morası?

16 gatta "mektub" (yazılmış).

Fatihla "icinde" genişli bab ve fassillerin toplandığı bir bahsin kumu,

3) Kuran-ı Kerimin özellikleri nelerdir?

4) Arap dilinde indirilmiştir

* Arapçadan başka bir ~~dille~~ dile tercümesi kuran sayılmaz. Çki Arapça okuyabilen bir kimsenin namazda tercüme ile yetinmesi halinde namaz sahih olmaz.

* Tercüme : Bir dildaki sözü başka bir dil ile ifade etmektir.

* Kuranın tercümesi ise, Kuranın meralarının Arapça dışındaki bir dilin lafızlarıyla ifade etmek.

* Kuranın başka dillere yapılan çevirilerine "meal" denir.

5) Kuran mana ve lafız olarak Allah katından indirilmiştir:

* Allahın zati kutsisine izafeti sebebiyle olan hadise "Kutsi hadise" denir.

* g'e ifade edilmesinden dolayı hadise "Nebavi hadise" denir.

Bu yüzden k k min sadece morasıyla okunması ve aynı morada da olan lafzının bir başka lafızla değiştirilerek okunması caiz olmaz. Çünkü cebrail (as) onu g'e lafızıyla teslim etti. Mana ile vahyetmesine msaade olunmuştur.

6) K.k. tevatur yoluyla nakledilmiştir:

mütevattir olmayan kıraat kuranı sayılmaz. Bunda ihtif var. Fakat ihtilafı olan mütevattir olmayan kuran hakim cı-kama konusunda baynat sayılır mı sayılmaz mı?

Honefilere göre $\Rightarrow$ evet baynat olur ör: yemin kefaletinde perpeşe için oruç tutulmasıdır kuran

Diğer $\Rightarrow$ olmaz.

$\Rightarrow$ diğerlerine göre perpeşe değil de aynı aynı da kutsa olur.

2) d) Kur'an Allah tarafından Cebrail (As) vasıtasıyla göle vahyedilmiş ve mushafında con edilmiştir.:

* Kur'an kadit gecesinde dünya semasına topluca indirilmiş olsa da , parça parça indirilmesine " Tencimül Kur'an denir.

* Cebrail (As), göle indirilen sürenin yemini açıklıyordu. göde katipleri uyanıyor, indirilen ayetin hangi surede, hangi ayetten sonra yer alacağını pösteriyordu.

* Vahiy katipleri : 4 holife, Zeyd b. Sabit.

Abdullah b. Mesud, Übey b. ka'b.

* Son arza göre kur'an ezberleyenler :

- Zeyd b. Sabit
- Übey b. ka'b
- Muaz b. Cebel
- Osman b. Affan
- Ali b. El-i Talp
- Abdullah b. Mesud

4) Kur'an-ı Kerim'in toplanması (cemi).?

* Toplama işi 500 kadar hafızın ve kârinin şehadetine yol açan yemâne savasından sonra Hz. Ömer'in tebliği ile Hz. Ebubekir (ra) halifeliği zamanında gerçekleştirildi.

* Bu vasıfeyi Zeyd b. Sabite verdiler.

* Toplanan kur'an ilk olarak Hz. Ebubekir'in yanında sonra Hz. Ömer'in, daha sonra da bazı Ömmel-mu'minin Hz. Hafsanın yanında kaldı.

5) Kur'anın istinsahı ? Çığartılması ?

* Sami bin Übey b. ka'bın kirasine göre . İraklılar ise Abdullah b. Mesud ve Muaz el Esarinin kirasine göre okuyordu. Buda birbirlerine hatalarla itham etmelerine yol açıyordu.

* Bu duruma endişelenip durumu Hz. Osmanla aktaran kişi Huzeyfe b. el. Yemördir.

* İnsanları tek bir mushafıta toplayıp onun dışında kalırları yatmayı tebliğ eden : Hz. Osman dir.

* İstinsah grubu oluşturuldu : 4 kişi

a) Zeyd b. Sabit

c) Said b. el-Âs

b) Abdullah b. ez-Zübeyr

d) Abdurrahman b. el-Harith b. Hızan

• Gıfaltılar kuranlar ; Mekke, Kufe, Basra ve Dimeşk (Şama) gönderildi. Biri de Medine'de kaldı. 3

• Hz. Osman'ın emri üzerine yazılan mushaf : "el-İmam" ve "Mushaf el-İsmâ'î", denildi.

6) Mushafın noktallanması ve Harekelenmesi?

• Hz. Osman'ın emriyle yazılan mushaf harekesiz ve noktasızdı. Sure isimleri ve fasil (duraklama) işaretleri yoktu.

• Emevi dönünde Irak Emiri Ziyâd b. Ebîh ; halk için kuranın okunuşunu kurula bağlayacak işaretler koyması için ; Ebu 'l - Esved ed-Düeli'yi görevlendirdi. O da mushaftaki kelimelerin sonlarını harekelerdi.

• Fetha = harfin üstüne bir nokta

Esre = " altına " "

Ötre = " ortasına " "

sukun = iki nokta.

• Fakat bu maksama okuyucuları yanlışlıklardan korumazdı. Bazıları "tahrib", (hareke değiştirmek), bazıları "fashif", (telaffuzunda değişiklik) yaptı. Bu durum harflerin noktalamasını ve kelimelerin hem baş ve ortasının hem de sonunun harekelenmesini gerekli kıldı.

Harflerin noktalamasını, Haccac b. Yusuf es-Sekafi'nin emri üzerine = Nasr b. Âsim el-Leysi yaptı.

Öe: ⇒ öcede aynıydı o ~~harf~~ noktalarını koydu = oldu.

Kelimelerin harekelenmesini ise "Halil b. Ahmed" yaptı. Dâlinin koyduğu harekelenme sistemini "Halil b. Ahmed" değiştirirdi. Nasr b. Âsim harfleri noktaladı sadece.

7) Kurânın hüccet (şeri delil) olması?

a) Şarihin (kurânı koyucu olan Allah'ın) muradı hakkında, doğru bilgiye ulaştırdığı için "şeri delil" olarak adlandırılır.

b) Diğer delillerin ona dayanması ve dini - hukuki hükümlere kaynaklık etmesi yönüyle hükümlerin ;

"meşruîyet delili" olarak adlandırılır.

Öe: sonnetin hüccet olmasıın kurânı keimden bilinmesi "meşruîyet delili" dir.

4) c) Cebirî vasıtasıyla g'e vahyedilmesi ve g'in bildirilmesiyle sabit olması sebebiyle de "kat'i ve zannî delil" denir.

• K. kerimin hüccet oluşunu iki maddede açıklayabiliriz :

① Subut yönünden Hüccet Oluşu ⇒ Tevatürle gelmiştir.

② Delâlet yönünden Hüccet oluşu ⇒

① Subut yönünden : Subut yönünden kat'i dmo vasfı, bütün kuran ayetleri için ortak bir özelliktir.

② Delâlet yönünden : Delâlet kelime olarak "yol göstermek", denir. Burada lafzın manaya giden yolda rehberlik yapması, mananın anlaşılmasına olan katkısı tasdedilir. Burada, "kat'i", ve "zannî", demek üzere iki şekilde karşımıza çıkar.

a) Kat'i delâlet : Kitaptaki bir lâfız tek bir anlam ifade edip, birden fazla manaya ihtimalli değilse, kitabın hükme delâleti kat'i'dir. miras ve haddlerle ilgili ayetlerde yer alan "hâs", lafızları kat'i olarak delâlet ederler. Öe:

nisf (yarı), sülüs (üçtebir), mi' (yüz) ve semânin (seksen) gibi.

b) Zannî delâlet : Kitaptaki lafız birden fazla manaya açık ise, hükme delâleti zannî'dir. Öe:

"Kur", kelimesi. Bazıları "hayız", bazıları "tuhur", olduğu kanaatine uarmışlar. Özetle uyarılan sonuç :

Ayetin subutu kat'i'dir
manaya delâleti zannî'dir.

3) KURANI KERİMİN MUHTEVASI :

a) O bir hidayet kitabıdır amacı insanlığın dünya ve ahret sadetini sağlamak.

b) Kuranın besei münasebetleri tarzın eden, fendi olsun iştiraki olsun bazı fiilleri emreden veya nehyeden, bazı şer'î ilkeleri koyan ayetlerine "Ahkâm ayetleri", denir.

c) Kuranın getirdiği şer'î hükümler, 5 temel hakkı (Akıl, can, din, mal, ırk) korumaya nişanlıdır.

%

2. ÜNİTE DEVAMI

K. KERİM

3) K. k, namaz, oruç, zekat ve hac şeklindeki dinin dört temel ibadetine özellikle namaz ve zekat üzerinde ısrarla durarak ayrı bir önem taşır. Bu ibadetlerin şekil ve şartlarından ziyade mana ve önemi üzerinde durulur. Nasıl görüldüğü içinde ifa edileceği gösterilir.

2) Cezâ hukuku

f) Devletler hukuku (ehlî kitaba nasıl davranılması gerektiği)

g) Muamalat = sosyal hayatı ve düzeni korumanın dinin temel hedefleri olduğunu vurgulamayı amaçlar. Tahrirî yasağı gibi.

h) Kur'anın hükümleri açıklayıcı genelde temelidir. (Toplu tarzdadır). Tafsili değildir. Küllîdir, cüzî değildir. Ö: namazdan bahsetmez ama, zekat sayısını vermez.

1) Bazı konularda ise tafsilata girmiştir. Ö: Aile hayatı ve miras hukuku gibi. Çoğu bunlar taabbüdi, dir. Yani aktüel değerlendirmeye açık değildir. Ya da aktüel kavranabilecek hükümler olmakla beraber, zaman ve muhit değişikliği ile değeriye uğramayacak sabit maslahatlardır. B. yüzden ayrıntıya girmemiştir.

Çoğunun değeriyle değerebilecek konularda ise K. Kerim ayrıntıya girmemiştir.

9) KURANİ KERİMİN ÜSLUBU : K. Kerim seri hükümleri açıklarken «kendine has belagatının», gerektiği gibi çeşitli üsluplar kullanmıştır. Ö: Bazen emir sıpasını kullanır. Bazen netiy. Bazen bir davranışın, yasak, forz kılınmış, hayırlı, helâl, haram gibi lafızlar kullanır. Haram kılındı da der, başka şekilde de olabilir. «çığırda ulaşamazsınız». Forz kılındı da der, büyük nimetlere de bağlar.

x

x

1) Sünnet kelimesinin anlamı?

İzlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, örf ve gelenek.

2) Allahın tabiatla geçerli olan, sızmaz konularına ne deriz?

Sünnetullah

3) Sünnetin sözlü olanına ne deriz?

Hadis

4) Sünnet kaç aynılır?

3

* Sözlü * Fikri * Tahriri sünnet

5) Sünnetin tanımı?

Sari'in kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda talep ettiği yani yapılmasını ille de farz kılmadığı şeylerdir.

6) Sünneti pek çok olaya uygulanabilecek külli bir hüküm kaynağı kabul edenler kimlerdir?

Ulevaler

7) "Sünneti cüzü bir meselede ifade ettiği hükmün derecesi," kabul edenler kimler?

Fıkıhçılar

8) Sünneti müstatil bir kaynak saymayan kimdir?

Satibi

9) Metlûv ve gayri metlûv nedir?

metlûv ⇒ tilâvet edilen yani okunan demektir ⇒ k-k.

gayri metlûv ⇒ okunmayan vahiy ⇒ sünnet

Kurânı Kerim lafzı ve mânâsıyla vahiydir.

Kutsî Hadisler ise sadece mânâsıyla vahiydir.

10) Hanefilere göre rivayeti bakımından sünnet kaç çeşittir?

3

a) Mütavâtir

b) Meşhur

c) Ahâd

2) **Mütevâtir Sünnet**: Sahabe topluluğunun rivayet ettiği, sonra bu toplulukta Tabiin ve Etbâut-tabiin devirlerinde de aynı özellikte, toplulukların rivayet ettiği haber.

- Tevatürde yolun üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayarak sayıda topluluk sonu bu üç devir için söz konusudur.

- Mütevâtir lafzi ve mana diye ikiye ayrılır:

Lafzi mütevâtir: Bütün râvilerin rivayetinin gerek lafız gerek manada bir olması. Örneğin bir söz rivayet olması (bir râvinin) başka bir sahabe de aynı lafızla rivayet olması. Vaz bu şekilde devam ederek râvi sayısının tevatür sayısına ulaşması halinde buna lafzi mütevâtir denir.

Manevi mütevâtir: Lafız ve mana bakımından farklılıklar to. simatla beraber, bütün râvilerin rivayetinin ortak bir manada birleşmesiyle olur. Örneğin Dua sırasında ellerin kaldırılması.

- mütevâtir sünnete kıyor, örnek verecek olursak abdestin nasıl alınacağı, namazın nasıl kılınacağı, hacca nasıl ifa edileceği vs...

- mütevâtir sünnetin hükmüne gelince, amel etmek farzdır. İntar eden kafir olur.

b) **Meshrur Sünnet**: 2'den bir veya iki yada tevatür sayısına ulaşamayan sayıda sahabe tarafından rivayet edilmikten sonra Tabiin ve Etbâut-tabiin devirlerinde tevatür sayısında rivayet edilmiş sünnettir. Örneğin: "Ameller niyetlere göre", hadisi "meshrur sünnettir", Bu 2'den Hz. Ömer rivayet almış sonra da tevatür sayısındaki râvilerle nakledilmiştir.

- Meshrur sünnetin hükmü = kesinle yatan bir bilgi sayılamaz. Hanefiler buna "İmtut - tume'rine" der.

- mütevâtir ile meshrur sünnetin arasında nasıl bir fark var? mütevâtirde her bir tabaka râvilerinin tevatür sayısında olması, meshrurda ise ikinci tabakada râvilerinin tevatür sayısına ulaşamaması olmasıdır.

c) **Âhâd Sünnet**: Gerek 2'den, gerekse sonraki tabakadaki râvilerin sayısı, tevatür sayısının altında bulunan sünnet. Sünnetin çoğunluğu 2'den âhâd yoluyla nakledilmiştir.

- Hükmüne gelince => Âhâd sünnet "ilim, ifade etmez." Zann, ifade eder. İhtidadi hükümlerde âhâd habere dayanılmaz.

12) Haberi vahidin tanımı?

Vahid bir demektir. Ahad gögüldür. Bir kişinin diğer bir kişiden naklettiği haberdır.

13) Ahad haberin bilgi değeri?

Hanefi
Şafi
Maliki

kesin zorunlu bilgi ifade etmez
Zann-ı galip ifade eder.
(dogruluk ihtimali baskın bilgi)
Zann-ı galip derir.

Şafi ve
aynı şekilde

Zahiriler
Nazzari
Cuwayri
Fahreddin Razi
Gazali
Seyfeuddin el Âmidî

kesin bilgi ifade eder

14) Ahad haberin amel edilir mi?

Alimler düzeyi risalede, fetua, şahsiyet konularında ahad haberin amel etmenin caiz olduğu konusunda görüş birliği etmişlerdir.

15) Haberi vahidi en geniş gerçeğe kabul eden?

Hanbeli mezhebi

16) Haberi vahidi en dar gerçeğe kabul eden?

Hanefi mezhebi

devamı ortadadır.

Ahad sünnete unuttum yazmayı. Rıwaya devam ediyorum.

Hanefilerin dışındaki bilgilere göre rivayet açısından sünnet türleri? İki çeşittir. Mutevatir ve Ahad. Mutevatir sünnet ise belirli bir kimsenin olmayıp ahad sünnetin içindedir. Ahad sünnet üçe ayrılır:

Garip = Her üç tabakada veya herhangi bir tabakada iki veya üç kişi tarafından rivayet edilen hadis.

Aziz = Her üç tabakada sadece iki kişi tarafından rivayet edilen hadis.

Müsteşid (yaygınlaşmış) = Her üç tabakada üç veya daha çok kişi tarafından rivayet edilen hadis. Hiçbir tabakada iki kişi tarafından rivayet edilmemektedir.

4) 17) Ahad haberle amel konusunda Hanefilerin görüşü?

Hanefiler ahad haberde (ma'sey) ve manevi inkita (topukluk) olduğunu söylerler. (seredinde) (muasirde)

Hanefiler umumi belvada uarft olan haberi manevi inkita sayarak delil almaya uygun görmüşlerdir.

Peki umumi Belva nedir ⇒ Genel olarak bütün topluma iftilediren, her mükellefin karsılığı ve netmüne bilmeye ihtiyacı duyduğu olaylardır. Ör: "İn rutuya giderken ve başını rutudan kaldırdığında ellerini kaldırırdı, hadisi ile amel etmemiş hanefiler.

Hanefiler ravinin fatih olmaması durumunda, haberi vahidin sabitleri esaslara aykırı olmamasını şart koşarlar.

Ravi rivayet ettiği habere aykırı fetva verince o habere amel edilmez.

18) Ahad haberle amel konusunda Şafilerin görüşü?

Şafiler haberi vahidin Kitaba arz edilmesini kabul etmezler.

Şafiler mürsel hadislerle amel etmemişlerdir. Fakat istisna olarak Said b. el-Müseyyeb'in mürsellerini kabul etmişlerdir.

19) Ahad haberle amel konusunda Malikilerin görüşü?

Malikilerde, seredi sahih olan haberi vahidile amel için sadece Medine ehlinin ameline aykırı olmama şartı vardır.

Malikiler mürsel haberleri hüccet olarak kabul edenler.

20) Ahad haberle amel konusunda Hanbelilerin görüşü?

Hanbeliler seredin sihhati dışında bir şart koymamışlar.

Hanbeliler mürsel hadislerle amel etmişlerdir.

21) Ahad Haberle - Kıyas çatışması?

Hanefi
Şafi
Hanbeli > Haber kıyasa takdim edilir

malik ⇒ kıyas habere takdim edilir.

yani kıyas önce gelir.

%

3. ÜNİTE DEVAMI

SÜNNET

22) Ş'in fîrilleri?

- yaradılışının ve zamanının gereği olan fıtrî / cıbillî fîriller
- bir şey olarak kendisine özel fîriller
- Dinin bir beyanı olarak vakti olan "
- Birşeyi yapmama terk etme şeklinde "

Tek tek inceleyecek:

- yaradılış ve zamanın gereği olan fıtrî / cıbillî fîriller :
Bir beşer olarak, yatma, kalkma, fıtran açının altında oturma, yeme içme, yalculuk yapma gibi eylemler.

Kısacası her insana göre değişen, Allahın kurbıyet, ibadet maksadı taşımayan fîriller.

- Bir şey . olarak kendisine özel fîriller :

4 den fazla hanımla nikah, teheccüd, saumi vîsal (aralıksız oruç), kuskuk namazı, Mekkeye ihramsız girmek. Mihirsiz evlilik. Onun bıraktığı mülk miras değil sadaka olması.

Ayrıca şey olmadan ihtâsât ve şey. sonraki mucizelerinde de bu şubeye girer.

- Dinin bir beyanı olarak vakti olan fîriller :

Kuranda namaz, zekat hac, temizlik, had cezaları gibi birçok emir var ama açıklanması yok. Ş açıklaması.

Ör: Teyemmümü taraf ederken, ellerini toprağa vurması, bir beyandır. "Eyle yapman yetertidir", diyerek.

Namazda sehiv secdesi yapması. Böylece 1. oturusunun namazın bir rekât olmadığını beyan etti. 2. oturusta oturmayı unutmustur Ş)

- Birşeyi yapmama şeklindeki fîriller :

Keler yeneyi red etmiştir.

Terauik namazını camide ve cemaatle bilmeyi terk etmiştir.

x x

4. ÜNİTE

İCMÂ

1) İcma'nın sülûk anlamı nedir?

Tek bir işe ait bir eylem olarak kullanıldığında «bir işe niyet etmek, azmetmek»; birden fazla kişi hakkında kullanıldığında «bir hususta fikir birliği etmek» anlamına gelir.

Terim anlamı ise : Ş ümmetinden müctehitlerin onun vefatından sonraki herhangi bir zamanda, dini bir meselenin hükmü üzerinde fikir birliği etmeleri.

2) İcmanın karşıt anlamı nedir?

İhtilaf

3) Olusan ittifakta tek kişinin görüşü muhalif kalmıyorsa ne olur?

Hilâf

4) İcma hakkında görüşler?

Cumhur icmayı şeri delil olarak kabul eder. İcmayı hiyerarşide Kitap ve sünnetten sonraya koyarlar.

5) İcmayı kabul etmeyenler kimlerdir?

- * Mutezileden İbrahim en-Nezzam
- * Kâşânî
- * Hâriciler
- * İmamîyye

6) Üzerinde icma olan konulara örnekler yazınız?

- a) Nîne'nin mirastan 1/6 pay alacağı
- b) Gıdadan oluşan mebirin (satım konusu gıda malının) kabzadan önce satımının yasak olması
- c) müdöman bir kadının gayrimüslim bir erkekle yaptığı evliliğin baki olduğu
- d) mihir miktarı tespit edilmeden yapılan nikahın geçerli olduğu.

7) İcmanın gerçekleşme şartları nelerdir?

- a) Belli bir dönemde fikir birliği edenlerin müctehid olması.

(Bir devrde sadece bir müctehid bulunursa, onun görüşü icma olmaz. Zira bu görüşe ne ittifak ne ihtilaf vardır.)

2

b) İcma katılacak alimde özel anlamıyla adalet = yâni itikadi bî-
kimden açık bir kusur taşımama ve bid'atlardan kaçınma şartı
ararır.

c) İlgili dönemdeki müctehidlerin tamamının fikrî birliği etmiş ol-
ması gerek. (Gâvînlük ihtilâk etse, karşı görüş sahiplerinin sayısı
ne kadar az olsada bu icma sayılmaz. Tamamı olmalı.)

d) müctehidlerin $\oint$ ümmetine mensub olmalı.

e) Fikrî birliğin $\oint$ in vefatından sonra gerçekleşmiş olması.

f) Fikrî birliğin vucub, hümet sıhhat ve fesad gibi bir meselelerin
ser'i/ameli hükmü üzerinde gerçekleşmiş olması. (itikadi meselelerde
icma olmaz.)

9) İcmanın şartları arasında hangisi Gâvînlük tarafından şart
olarak görülmez?

Söz konusu asrın sona ermesi gerektiği (bazıları gerekli görür)

9) İcmanın Türleri nelerdir?

2

a) Sarih icma

b) Sükûti icma

Bunları tek tek açıklayalım

a) Sarih icma : Herhangi bir zamanda bütün müctehidlerin bir
meselelerin hükmüne dair görüşlerini tek tek açıklamaları ile ortaya
çıkan fikrî birliği.

b) Sükûti icma : Herhangi bir meselede bir veya birkaç müctehid
görüş belirttikten sonra, bu görüşe muvafık olan o dairedetki diğer
müctehidlerin açık şekilde bir katılma veya itiraz beyanında bul-
lunmaksızın sükut etmeleriyle oluşan icmadır.

Bu sükutunda belirli şartları vardır.

① Sükut, gerek katılmaya, gerekse muhalefete izahat teskil
ederek belirtiden uzak olmalı.

② Görüş hakkında bilgi sahibi olduktan sonra o meseleyi incelemeye
ve bir görüş oluşturmaya yetecek kadar zaman geçirmiş ol-
malı ve bu süreden sonra sükut edilmelidir.

10) İcmanın kaynak değeri hakkında görüşler?

Alimlerin çoğu : sarih icma kesin hüküm ifade eden. Ona uymak
vacip, muhalif davranmak Haramdır der.

Hanefiler ve Hanbeliler : şututî icma geçerlidir. Sarîh icmadon [3]
farkı yoktur deder.

Maliki ve Şafii : şutut icma, icma türü değildir.

11) İcmanın senedi nedir?

müctehidlerin üzerinde icma ettikleri hükme varırlarken dayandıkları delillere icmanın senedi denir.

İcmanın senedi şunlar olabilir :

- a) Bir kuran nassı olabilir → nineyle edenme yasağı ümmi aşurundan çıkması.
- b) Bir sünnet nassı olabilir → Gidonin kabzdan önce satım yasağı.
- c) Bir kıyas istemi olabilir → namaz imametinde kıyasla Hz. Ebu bekrin hilafete getirilmesi. Kaza kıyasla aşurp icma suçuna ceza belirlenmesi.
- d) Bir maslahat düşüncesi olabilir → Kuranın cemi, fethedilen Irak topraklarının gazilere dağıtılması. Cuma namazı için ikinci ezan uygulaması gibi.

NOT : Diğerleri değişmez ama maslahat değişebilir.

12) Tes'ir ne demektir?

Narh koymak

13) Tes'ir'in caiz olduğuna hükmedenler?

- Sarid b. Müseyyeb
- Urve b. Zübeyr
- Yahya b. Sarid

14) İcmanın pratik ve teorik yönü?

müslüman toplumların ilmi geleneğinde tarihsel süreç içinde nasıl bir fonksiyon icra ettiğini onun pratik yönüdur.

Genel olarak şeri deliller hiyerarşisinde ne gibi bir yer ve değer atfedildiği ise onun Teorik yönüdur.

15) İcma kavramına yeni bir bakış açısıyla yaklaşımlar?

- Zah Velîyullah
- Muhammed Abdurrahman
- Muhammed İkbâl
- Ziya Gökalp
- Halim Sabit

4) 16) ⁹Ulül-emr, kauramına ağırlık vererler?

- Muhammed Abdülh
- Reşid Rızâ

16) «İctima-i usul-i fıkıh, düşüncesini ilk olarak gündeme getiren?
Ziya Gökalp

17) İcma'yı « manevi veya maddi bir seçim yoluyla resmen yasa-yetkisine sahip, aynı sırda veya aynı muhite mensup bulunan kimselerin itikat, ibadet, hukuk hususlarında ittifak etmeleridir, şeklinde tanımlayan kimdir?

Halim Sabit

18) Sebiller resod değrisinde katene eldiği bir diği yazıda Gökalp ve Halim Sabit'in iştima'i usulu fıkıh yaklaşımlarını ciddi şekilde eleştiren kimdir?

İsmirli İsmail Hakkı

19) İcmanın yeni batıya açılsıyla paralellik kurduğu kauramlar?

- a) şura
- b) icthad
- c) örf

x

x

5. ÜNİTE

KIYAS

1) Kıyasın sözlük anlamı nedir?

Bir şeyi ölemek, miktarını belirlemek, bir şeyi bir şeye eşitlemek,
Bir şeyi başka bir şeye karşılaştırmak.

2) Kıyasın terim anlamı nedir?

Kitap sünnet veya icmada hükme bulunmayan meseleye, arab-
indati illet birliği sebebiyle, bu kaynaklardan birinde yer alan
meselenin hükmünü vermek.

3) Kıyasın Rükünleri nelerdir?

4 tanedir.

a) Asıl : Hükme nass veya icma tarafından belirlenmiş mesele.
Buna « makis aleyh » de denir.

b) Fer : Hükme nass veya icma tarafından belirlenmemiş olan
mesele.

c) Aslın hükmü : Asıl hakkında sabit olan ve kıyas yoluyla
da fer'e uygulanmak istenen hüküm.

d) İllet : Asla ait hükmün konulmasına sebep olan özellik.
(gerekçe)

4) Kıyasın Rükunlarından olmayan hangisidir?

Fer'in hükmü (Rükun değil, kıyasın neticesidir)

5) Kıyasa örnek veriniz?

Hamr üzüm suyundan ateste kaynatılmadan elde edilen
içkidir. Viski vs... ayetin dışındadır ama sarhoş edici özelliğindedir.
Bu tür içkilere de kıyas yoluyla hamrın hükmü uygulanır.

Asıl : Hamr (sarap)

Fer : Viski vs.

Aslın hükmü : Haramlık

İllet : sarhoş edicilik

Fer'in hükmü (kıyasın sonucu) : Viski'nin haram olması.

6) Kıyas hüccet değildir diyenler?

a) mutezile mezhebine mensub Nazzâm

b) Zâhiriler

c) Bir kısım Şîiler

2) Kıyas taraflarının delilleri nelerdir?

b) sinet

c) sahabe uygulaması

d) Akli deliller.

3) Delilleri tek tek inceleyelim?

3) Delilleri tek tek inceleyelim.
a) Kitaptan delil: Hoca süresi 2. Aget "فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ"
"Ey akıl sahipleri, ibret alın!"

"Yeni ibret almazsanız, aynı soru suin de başınıza gelir," diye bir kupa mevcut.

b) Sinnetten delil : Muaz bin Cebel'in kızı

3) Sünnetin denilince Muaz b. Cebeli Yemene Hâkim gönderirken sendü, sana gelen bir davada nasıl hüküm vereceksin. Allahın kitabı ile. Hüküm kitapta bulamazsan. sünnet ile. Orada da bulamazsan. kendi görüşüm (rey) ile iktihad ederim demesi.

(vey) ile kınada ezilimi anlar.
Şin rey yduyla ictihadi onaylaması, dolaylı olarak
kuyası onaylaması anlamına gelir.

Burada bir madde daha vardı ki o da;

İki mesele arasındaki benzerlikleridir. Bedevinin kısıtlı hayatı ile şehirli hayat arasındaki benzerliklerdir.

Bir bedevi g'e gelerek kendisi siyah olmadığı halde karısının siyah çocuk doğurduğunu söylemesi. g: adama : serin develerin varmı var. ne renk kahve . içinde gri de varmı . var. Bu renk develere sence nereden geldi. Adam: soya gelmiştir . g : belki serin çocuk da soya gelmiştir.

c) Sahabe uygulamasından deliller : Hz. Ömer'in Musa el Esfariye
kur'an sinetleri bulamazsan kiyas uygula diye mektup yazması.

d) Aklı deliller : 1) Kuran ve sünnette yer alan hükümler sınırlı, hayat olayları sınırsızdır. (kıyas yapılır)

Hayat olayları sınırsızdır. (Bu yüzden)
 ② Hükümetin konular amacı kulların yararını
 sağlamaktır. (bu yüzden kıyasın benimsenmesinin amacı budur)

9) Kıyası Reddedenlerin Delilleri nedir?

a) Kitaptan delilleri : Ayetlerde dinin tamamlandığı yazıyor. Kıyas yapmak kitaptan dışarı konu iddia etmektedir.

① Kuranda zanna uymayı yasaklayan ayetler var.

b) Sünnetin delilleri, g'c soru soranlara benzer durundaki cevap vermesi kıyas değildir. Zihinde kalsın diye benzetmedir.

- c) Sahabe uygulamalarından delilleri, sahabeden pek çoğu kişisel görüşü dâle sürerek hüküm ve fetva vermediği kâfi jamâat.
- d) Akli delilleri: Kıyas ihtilafa ydı asar.

10) Kıyasın şartları nelerdir?

Kıyasın geçerli olması için bazı şartların bir araya gelmesi gerekir. Bunlar:

- a) Aslın hükmü ile ilgili şartlar
- b) Fer ile ilgili şartlar
- c) illet ile ilgili şartlardır.

11) Bu şartları tek tek inceleyelim?

a) Aslın hükmü ile ilgili şartlar:

1. Şart: Aslın hükmü kitap, sünnet veya icma ile sabit bir hüküm olmalıdır.

2. Şart: Aslın hükmü, illeti aklen kavranabilen hükümlerden olmalı. Taabuddi hükümlerden olmamalı (illeti akla kavranıyorsa). Ör: Suatit namazın rek'atları, nisap miktarı, tavaf sayısı bunların illetinin aklen kavranması mümkün olmadığından ve taabuddi hüküm olduklarından dolayı kıyas yapılamaz.

3. Şart: Aslın hükmü sadece asla mahsus olmamalıdır. Ör: Sahabeden Huzeyme b. Sabit'in sahittliğinin, iki erkeğin sahittliğine denk tutulması. Bu ona mahsus bir durumdur. Başka biriyle kıyas yapılamaz.

4. Şart: Kıyas aslın hükmünü değiştirmemelidir.

b) Fer ile ilgili şartlar:

1. Şart: Fer hükmünün illeti bakımından «asıl», a eşit olmalıdır. Ör: Oruçlu iken unutarak yemek orucu bozamaz. Buna kıyasla safilem namazda unutarak konuşmak da namazı bozamaz demisler. Hanefilere göre bu olmaz. Çünkü oruç ile namaz hükmünün illeti bakımından eşit değildir. Böyle iki farklı olay arasında yapılan kıyasa «kıyas me'îl - fârik» denir.

2. Şart: Fer hakkında, naslarda veya remada, kıyas yoluyla bulunacak sonucu aykırı düşen bir hüküm bulunmamalıdır.

Bu şart gerçekleştirilmezse buna:

«kıyas fâsidül - itibâr», (geçersiz safilem kıyas) denir.

%

Ö2: yanlışlıkla adam öldürmede kefaretiler olarak azat edilecek kâlenin mümin olması şart koşulmuş. Hanefilere göre bu hüküm kıyas yoluyla yemin kefaretilere uygulanmaz. Çünkü yemin kefaretilerinde ki köle mülk olarak zikredilmiş, mümin olma şartı koşulmamış. Nassın bu hükmü dururken, başka bir hükme kıyasla ona aykırı bir hükme gitmek gerekli olmaz.

c) illet ile ilgili şartlar:

1. şart: illet, varlığına ve yokluğuna kesin olarak hükmedilebilecek şekilde "zahir = açık" olmalıdır.

2. şart: illet "münazabit", (istikrarlı) olmalıdır.

kisiden kişiye, durumdan duruma geçmemelidir.

ör: mesabakat, ihtiyas vs. kişiden kişiye farklılık gösterir.

3. şart: illet hüküm için "münasib", (uygun) olmalı.

4. şart: illet "kâsır", yani yalnızca oyla özgü bir nitelik olmamalıdır. Yani başka olaylarda da bulunabilmesi gerekir.

12) İslam hükümlerinin kıyasın geçerli olmadığı konusunda ihtilaf ettikleri hükümler nelerdir?

a) ilk olarak konulan ve manası (ileti) akılla kavranamayan hükümler. Ö: tavaf sayısı, rekât sayısı vs...

b) ilk olarak konulan ve manası akılla kavranmakla birlikte dinde benzeri bulunmayan hükümler. Ö: yoklukta namaz kısaltırsın ama hastayken kısaltamazsın.

c) Genel bir kuraldan istisna edilen ve manası akılla bilinmeyen hükümler. Ebu Huzaymenin zahittliğinin iki kişiye peşmesi gibi.

13) Kıyasın Türleri nelerdir?

a) kuvvet ve zaafiyet bakımından

b) illetin zikredilip zikredilmemesi bakımından

c) orok vasfın fer'î deki derecesi bakımından

d) Hükümün olumlu ve olumsuz yönden gerçekleştirilmesi bakımından 4'e ayrılır.

14) Kiyasın Türlerini tek tek inceleyelim?

a) Kuvvet ve zayıflık bakımından ikiye ayrılır: Celî, Hafî
Celî kiyas: illetinin ne olduğu kolayca bilinen. ÖR: zarabın normalliği.
Hafî kiyas: üzerinde düşünüp taşınmaya, illetin elde edilmesi için icfihada ve istinbada gerek duyulan kiyas. Kısaca illeti kapalı olan.

b) illetin zikredilip zikredilmemesi bakımından:

① İllet kiyas ⇒ ortak noktadan hareket eden.

② Delâlet kiyas ⇒ iki benzerden biriyle şetine istidlâl etmek.

③ Sebeb kiyas ⇒ benzerlikten yola çıkmak.

c) Ortak vasfın fer'deki derecesi bakımından:

① Eula ⇒ fer'in illet derecesi daha düşük ise

② müsavi ⇒ eşit ise (çelîm malı haramsı, yaktmak da harâm)

③ Edna ⇒ Aslın illet derecesi daha güçlü ise

d) Hükümün olumlu veya olumsuz yönden:

① Tard: Aslın illeti ile benzer illete sahip olan fer'e aslın hükümünün benzerini vermek.

② Aks: Aslın hükümünün aksini vermek.

15) Kiyasın bilgi değeri nedir?

Kiyas kesin bilgi ifade etmez. Kiyas sonucunda ulaşılan hüküm kat'i değil zannîdir.

16) Kiyasın Hiyerarşisi içindeki yeri?

Kıtap, sünnet, icmadın sonra 4. sırada Kiyas gelir.

17) Kiyasın Haberî vahitile ilatırsı?

Hanefilere göre: Kiyasla amel nassın olmadığı yerde caiz.
Haberî vahidî kiyasa tercih ederler.

Safîye göre: Kuran nassı veya müsned sahîh bir haber bulunduğunda kiyasa başvurmak caiz değil. Bunlar olmazsa gerekli görmüştür. ~~kat'i~~

6) Malikiye göre : Kiyas, haberi vahitten önce gelir.

Fakat sadece Maliki'de Sahabi sözü kıyasın da öncüdür.

Hanbeliye göre : Rivayetin aşırı bir zaaf taşınamaması hâlinde her halükarda rivayet kıyasın öncüdür.

18) İlletin Tanımı?

Kıyasın esasını dayanağını oluşturan en önemli rükündür. Kıyasın esasını asıl ile fer arasındaki illet birliği oluşturur.

İllet sözlükte : "Bulunduğu yerde değışikliğe yol açan durum, Hastalık durumunda vücut sıhhatli halden zaıf duruma geçiş yapması gibi.

İllet terim olarak : "Hükümün konulmasını uygun gösteren durumu genellikle içeren, zahir ve munzabıt vasıf"tır.

19) İllet - Hikmet ilişkisi nasıldır?

Hikmet, "hükümün konulmasına uygun düşen durum, ve "hükümün konulmasından amaçlanan sonuç veya korunmak istenen menfaat", demektir.

Çoğu zaman illetle Hikmet karıştırılır. Oysa Hikmet, illetten "fiili olma" ve "istikrarlı olma", bakımından ayrılır. Yani

İllet ⇒ zahir ve istikrarlıdır

Hikmet ⇒ fiili ve istikrarsızdır.

Ör: yolculukta oruç bırakma, namaz kısaltmanın hikmeti; yolculuktaki sıkıntı ve mesabektir. İlet ise bizzat yolculuk durumudur. Ör: kisasın hikmeti kasten yapılmış olması. İleti ise delici, kesici âletle adam öldürmesi.

Dinde hükümler hikmetlere değil, illetlere bağlıdır. İllet varsa hikmet olmasa bile hüküm vardır. İllet yoksa hikmet olsa bile hüküm yoktur.

Ör: yolculukta sıkıntı, mesabekat olmasa bile oruç bırakma, namaz kısaltma ruhsatı vardır.

Yolculuk dışında sıkıntı ve mesabekat olsa bile namaz kısaltılmaz, oruç bırakılmaz.

20) İleti belirlene yolları nelerdir?

- a) illetin nass tarafından belirlenmesi
- b) illetin icma ile belirlenmesi
- c) illetin "hüküm ile illet arasındaki uygunluk bağının araştırılması", yduyla belirlenmesi

21) Şimdi bunları tek tek inceleyelim.

a) illetin nass tarafından belirlenmesi:

Buna "el-illetü'l-mansûso", denir. (Nas tarafından belirtilen illet)

* Nass bazen illetin ne olduğunu açık olarak bildirir.

Böde "lâm", "key", "min ecli", "li edi", gibi ifadelerden anlaşılır. öe:

min ecli zâlik ⇒ işte bu yüzden ---

key ⇒ için ---

min ecli ⇒ sebebiyle

li edi ⇒ ... içindir.

* Bazen de imo yduyla izaretle bulunur.

öe: "Hırsızlık yapının ellerini kesin, ⇒ (hırsızlık yaptığı için)

"Höküm öfkeli iken hüküm vermesin, ⇒ *

b) illetin icma ile belirlenmesi: müctehitlerin bir hüküm illetinin ne olduğu konusunda icma etmeleri.

c) illetin "hüküm ile illet arasındaki uygunluk bağının araştırılması: mükelleflerin yararını sıplama, onlara zarar verecek şeyleri def etme, türünden bir uyumun bulunması.

Bir vasfın hükme uygun olup olmadığı çeşitli yollarla bilinir. Hükme uygun olan vasıflar şunlardır:

① "El-münasibü'l-müteber" ⇒ Hükme uygun olduğu hakkında şerî bir delil bulunan vasıf.

② "El-münasibü'l-mölpa", ⇒ Hükme uygun olmadığı konusunda şerî delil bulunan vasıf.

③ "El-münasibül-mürsel", veya "masbhatı-müsele", ⇒ Hükme uygun olup olmadığı konusunda şerî bir delil bulunmayan.

8

22) İllete yönelik istihatlar nelerdir?

3

a) Tahricul - menat $\Rightarrow$ rey ve istihat

b) Tenkihul - menat

c) Tahkikul - menat

23) Şimdi bunları inceleyelim?

a) Tahricul menat $\Rightarrow$ Nass veya icmadaki bir hükmün illetini rey ve istihat yoluyla belirleme. (Tahric; bir çıkarımda bulunma yoru ve yarı)

b) Tenkihul - menat $\Rightarrow$ Bir nassdaki hükmün illetini belirlemeye çalışırken, illet olmaya elverişli olmayan niteliklerin elenip ayıklanması. Öz: Sarabın haram olma gerekçesi, onun sıvı olması veya reyi, akıcılığı değildir. Bunların hükmü etkisi yoktur. elenip çıkarılır bunları.

c) Tahkikul - menat $\Rightarrow$ İlletin başta bir olayda da bulunup bulunmadığını incelemektir. Öz: Sarabın haram olan sarhoşluk edici vasfı başta neyde var araştırmak. Başta neyde sarhoş edici özellik varsa, haramlık hükmü o içeceklerle de bağlanır.

x

x

İSTİHSAN

1) İstihsanın sözlük anlamı nedir?

Hasen, hasn'den türemiş, güzellik, rağbet edilen sevilen şey anlamına gelir.

Terim anlamı: müctehidin bir mesalede özel ve daha kuvvetli geldiği bir delile dayanarak, o meselenin benzerinde tatbik ettiği genel kuraldan ve ilk hatıra gelen adlûmden vazgeçmek, hükûmün amacına daha uygun bulduğu bir başka hükûmü benimsemek.

2) İstihsanın meşrûiyeti, mahiyeti ve önemi nedir?

İstihsan Ş'ın ve Hulefai Raşîdinin bazı uygulamalarına dayanır.

* Fer'î delillerdendir. Kaynaklardan hüküm çıkarmada kendisinden istifade edilen bir metottur.

* Adalet ve Hakkoniyet düşüncesinin göz önünde bulundurulması anlamına geldiği için önemlidir. Yani adalet ve hakkoniyet farklı tavrı almayı gerektirir. Ö: yalan günah ama savaşta söylenir. hastaya doğruyu değil yalan söylenir.

3) İstihsanın kaynak değeri nedir?

İstihsanla en yakın alakalı delil "kıyas"tır. Kaynaklarda da istihsan "hilafeten li'l-kıyas", kıyas karşılığı olarak ifade edilir. ÖR: "Hanefîlerde, kıyas şunu gerektirdi ama biz istihsanla göre amel ettik", ibaresi çok görülür.

4) İstihsanın türleri nelerdir?

a) Gıralı kıyas (kıyası hafî) olan istihsan

b) İstisna mahiyetindeki istihsan

Tek tek inceleyecek olursak:

a) Gıralı kıyas → Buna "kıyas istihsanı" da denir. Kıyası celîği (oruk) terk edip hafî olanı almak. Kıyas istihsanı gıralı olanıdır yani. Gıralı kıyas esas almaya istihsan diyoruz.

b) İstisna mahiyetindeki istihsan: Kıyaca bir meselenin üzerinde uydurduğumuz hükümden bir istisna yapıyoruz.

2

5) İstisna mahiyetindeki istihzon kâra ayrılır?

5

a) Nass

b) İcma

c) Örf

d) Zaruret

e) Maslahat

Tek tek inceleyelim.

a) Nass sebebiyle istihzon: Nass tarafından bir olaya benzerine bağlanan hükümden farklı bir hüküm bağlanması.

Buna hanefiler "istihzân n-nass" der.

Ör: oruçlunun unutarak yemesi imsakın ihlâli olduğu için, bozulması gerektirirken, buna ruhsat getirilmiş, kıyasla aykırı olmakla beraber istihzonun bozulmadığı söylenmiştir.

b) İcma sebebiyle istihzon: Bir konudaki genel kuralın dışında kalan bir durum üzerinde icma oluşması. Yani icma sebebiyle istihzon oluşmuş. İcma olmasaydı kıyas yapıp farklı hüküm verebilirdik demek. Bunun en uygun örneği "eser" söylemesidir. Sanatkarın eseri.

c) Örf sebebiyle istihzon: Kıyasla belirlenen veya yerleşik bir kurala aykırı düzen bir uygulamanın insanlar arasında genel kabul görüp örf haline gelmiş olması. Ör: Öret kârlılığına hamonda yitirmek caiz olmamalıydı. Halk arasında örf olmuş. Alimler tepki göstermemiş. İstihzon yapmıştır.

d) Zaruret ve ihtiyas sebebiyle istihzon: Ör: sâine pislik derman kuyunun temizliğini bozaltmak mümkün değil. Belli bir miktarı bozulunca temiz olur. Bu da kıyasla aykırıdır ama zaruret ve ihtiyasla dolayı istihzon olarak adlandırılmış.

e) Maslahat sebebiyle istihzon: Kıyas terk edilirken gözlemlenen faydanın (maslahatın) geniş kapsamlı olması durumunda zaruret sebebi olur, daha dar kapsamlı olduğunda "maslahat" sebebiyle olur.

6) İstihzon karşılığı olarak bilenen kimdir?

İmamı Şafi

7) Şâfi'nin İstihşon hakkındaki kitabı?

3

«İptalîl İstihşon»

8) İstihşon olumlu batonlar?

- Hanefiler
- Malikiler
- Hanbeli
- Zeydi fakihleri.

9) İstihşon olumsuz batonlar?

- Şâfi
- Zahiri
- Caferi
- Erken dönemdeki Ehlî Hadis
- Mutazik kelamcuları

10) «kim İstihşon yaparsa, kendiliğinden hüküm ihdas etmiştir, şübhü kime aittir?»

i. Şâfi

11) «İlmin onda dokuz İstihşondur», diyen kimdir?

i. Malik

NESÂLİH-İ NÜRSELE

12) Mesalihi mürselenin tanımı?

Sulh, istah, maslahat kökünden gelir. Sözlükte; düzeltme, iyileştirme, bir şeyi iyi bulma demektir.

Terim anlamı: Aslı delillerden yararlanarak suretleyle çözümlenemeyen fıkhi bir meselemin hükmüne, İslamın ruhuna uygun olan maslahatlara ve İslam fıkhihinin genel ilkelerine göre belirlene yöntemi.

13) Mahiyeti, Şerhi nedir?

• Ferî delillerdendir. Metottür.

• İslamın birinci kaynaklarından doğrudan veya dolaylı olarak yararlanmayan meselelerin çözümlenmesi ve nasıpların bırakıldığı bilimsel başlıca doldurulması neticesinde hayatin ihtiyaçlarına farklı açıdan çözüm üretilmesi açısından son derece önemlidir.

4)

14) İstislahı en çok kim kullandı?

Malikîler

15) Maslahatın çeşitleri nelerdir?

- a) maslahatül - mu'tebere ⇒ Belirli nasla geçerli sayılan
- b) maslahatül - mütga ⇒ Belirli nasla geçersiz sayılan (miras gibi)
- c) maslahatül - mürsele ⇒ geçerli yada geçersiz olduğuna dair naslarda herhangi bir değerlendirme yapılmamış.

Buna "mesalihi - mürsele" veya "istislah" denir.

16) Fert ve toplum hayatındaki önemine göre maslahat çeşitleri?

- a) Zaruriyyat : Din, can, akıl, nesil, mal 'ın korunması.
- b) Hacriyyat : İnsanların hayatlarını kolaylık içinde sürdürmeleri için muhtas olmaları düzenlemeler. Ö: suyun dmadığı yerde teyemmüm yapılması.
- c) Ihtisariyyat : Hayatı güzelleştirmeyi hedefleyen, insanı mükemmeli aramaya teşvik eden, (zaruriyyat ve hacriyyat düzeyine çıkmamış) düzenlemeler. Ö: sekin ve uygar olma, yeme-içme âdabı..

17) İstislahın kaynak olabilmesi için gerekli şartlar nelerdir?

- a) Maslahat, Mekasidü's - Şeri kapsamında olmalı (D, H, C, N, Akıl)
- b) İbadet veya taabbudi (hadler, keforat us-) konulara değil, akilla anlaşılabilir konulara ait olmalı.
- c) Kitap, sünnet, icma ve kıyas gibi herhangi bir meşru delil tarafından geçersiz sayılmış olmalı.
- d) Maslahatın uatından emin olmalı. Vehme dayalı olmalı.
- e) Maslahat genel olmalı. Özel bir maslahata göre hüküm verilmez.
- f) Daha önemli bir maslahatın zayıf edilmesine yol açmamalı.

18) İstislah hakkında mezheplerin görüşleri?

Hanefiler ⇒ müstakil bir kaynak olarak zikretmezler.

Şafi ⇒ olumsuz tavır.

Hanbeli ⇒ Genel olarak olumlu

Maliki ⇒ En çok kullananıdır.

Zeydi ve İbâziyye ⇒ olumlu

İmamîyye ve Zühîrîler ⇒ olumsuz.

5

SAHABİ KAULİ

19) Uşulâtlere göre sahâbînin tanımı?

İ'le yetişmiş, ona iman etmiş ve orfen «ortadoz» olarak anılabilecek şekilde uzun bir müddet onunla birlikte bulunmuş kimseye «sahâbî» denir.

Çoğulu sahâbe ve ashâb 'tır.

Hadîsîlere göre ise; İ'î mûmin olarak hayatında bir defa bile görmüş kimseye «sahâbî» denir.

20) Uşul eserlerine hangi isimler verilir?

- a) Fetvâ's - sahâbî
- b) Hukmî's - sahâbî
- c) Kavlu's - sahâbî
- d) Mezhebî's - sahâbî (sahâbî görüşü/mezhebi)

20) Sahâbe kaulinin mahiyeti nedir?

Fer'î deliller içerisinde değerlendirilir. Asli Delillerde yer almayan konularda hüküm tespit edilirken kendine başvurulmuş ikincil bir kaynak olma özelliği taşır.

21) Sahâbî kauli hakkında mezhep görüşleri?

Hanefîler ⇒ kıyas yoluyla bilinmeyen meselelerde Sahâbî sözü hüccettir. Ancak kıyas yoluyla bilinebilecek konularda tutumları değişiklik gösterir.

Malikîler ⇒ Hüccet olusu daha kuvvetlidir.

Şafîîler ⇒ Başlangıçta sahâbe kauli varken, kıyasa başvurmaya gerek yok görüşünü savunurken, sonraları bir iki sahâbî sözüne dayanılarak kıyası terk etmenin doğru olmayacağı fîtrine meyl etmişler.

Hanbelîler ⇒ Sahâbî sözünün hüccet olmasında iki farklı rivayet vardır.

x

x

7. ÜNİTE

Örf

Seddi-Zer'i, İstishab

ŞER'U MEN KABLENA

İlham

1) Şer'u men kablena nedir?

"Bizden öncekilere ait olan dini hükümler" demektir. Allahın ş'den önceki toplumlar için koyduğu ve peygamberleri vasıtasıyla onlara bildirdiği hükümlerdir.

Fıkıh usulünde bu hükümlerin ş'in ümmeti hakkında da geçerli ve bağlayıcı olup olmadığı tartışılmaktadır.

2) Şer'u men kablenin delil bakımından durumu?

Fer'i deliller içerisinde bir ikincil bir "kaynak"tır.

3) Şer'u men kablenin Türleri?

Öncelikle kitap ve sünnette hiçbir şekilde yer almayan hükümler ş'in ümmeti için bağlayıcı değildir ittifaki var.

Fakat k.k veya hadislerde zihri geçen hükümleri üç grupta incelemek gerek:

a) ş'in ümmeti açısından mensuh (neshedilmiş) olduğuna dair delil bulunan hükümler: Bu çeşit hüküm ş'in ümmeti için bağlayıcı değildir.

b) ş'in ümmeti hakkında da geçerli olduğuna dair delil bulunan hükümler: Bunlar ş'in ümmeti için bağlayıcıdır.

Ör: Oruç ve Kurban

"Oruç sizden öncekilere farz kılınmış gibidir - ...",
"Kurban kesiniz, o atanız İbrahim'in sünnetidir - ...",

c) k.k de veya ş'in ifadelerinde kabul veya red ifadesi olmaksızın zihri geçen, ve hakkında ş'in ümmeti açısından mensuh olduğuna dair bir delil de bulunmayan hükümler.

Doğrusu bağlayıcı ve geçerli olduğunu kabul etmektir.

4) Örfün tanımı?

Fikhi hükümler tespit ve tatbik edilirken göz önünde bulundurulması gereken toplumsal kabul ve uygulamalardır.

Fer'i delillerdendir. İkincil bir kaynaktır. Özellikle konur baskıların doldurulmasında başvurulan önemli yardımcı kaynaktır.

5) Örfün türleri?

a) Genel ve Özel (mesleki) örfler: Örf bir toplumun tamamı veya çoğunluğu tarafından benimsenmişse Genel, sadece belli bir meslek grubu tarafından benimsenmişse Özel (mesleki) örf adını alır. Ö: Ticari sektörde edime şeklinin örf haline gelmesi mesleki örf örnektir.

b) Ameli ve Kauli örfler: Bir uygulamaya toplumda genel kabul görmüşse «ameli örf» denir. Bir sözün belli bir orlon gencesi içinde anlaşılması adet haline gelmişse «kauli örf» denir.

Ameli örf örneği: Eya satın alırken aldım-sattım sözünü söylemeden parayı verip eşyayı alması - Yada homon örneği.

Kauli örf örneği: «et» deyince kırmızı etin anlaşılıp, tavuk ve balık anlaşılmaması - «gort olsun», sözünün baxama orlonına gelmesi gibi.

c) muteber - gayri muteber örf: Geçerli - geçerli.

6) Örfün dinen muteber sayılması için gereken şartlar?

a) Örfün her durumda veya çoğu zaman kendine uyulan bir örf olması.

b) Örfün daha önceden yerleşmiş ve hüküm zamanında da geçerli olması. (hükümden sonra çıkan örf itibar edilmez)

c) Örf kesin olan bir nassa ters düşmemeli.

d) Örf açık bir irade beyanıyla ters düşmemeli.

7) İmamı Şâfi'nin eneti görüşlerine ne denir?

«Mezheb-i Kâdim, (Eski mezhep)

8) İmamı Şâfi'nin sannati görüşlerine ne denir?

«Mezheb-i cedid, (Yeni mezhep)

9) Seddi zerî'a nedir?

sed ⇒ önünü tıtma, tıpana

zerî'a ⇒ sebep vesile, bahane

zerî'ânın çoğulu ⇒ zerâ-i

« Şerh zabıncalı sonuçlara potansiyeli kesin veya kuvvetle muhtemel olduğunda mubah fiillerin yasaklanması »
Feri delillerdendir. metottur.

10) Seddi - zerî'a yı kullananlar?

Alâlikiler

11) Seddi zerî'ânın Türleri?

Fetih zerî'a da ⇒ iyiliğe götüren yolların açılması.

Seddi zerî'a kavramında yer alan zerî'a (vasıta) üç gruptur:

a) Engellenmesi gerektiği hususunda fikir birliği bulunan vasıtalar
Ö: yolun ortasına tuğu koymak.

b) Engellenmemesi gerektiği hususunda fikir birliği " "
Şarap yapma da bağcılık yapma yasaklanmamış.

c) Engellenmesi gerekip gerekmediği hususunda alimlerin ihtilaf ettiği " "
Bir malı bağ üsteyle 100 liraya satıp, 80'e geri alma.

12)

İSTİSHAB

12) Sözlükte "sohbet", kötünden gelen, uzun süreli beraberlik, bir arada bulunma anlamına gelir.

Terim olarak: "Bir zamanda sabit olan bir durumun aksini gösteren bir delil bulunmadıkça (geçmiş ya da gelecekte) gerekliliğinin devamına hükmetmek", demektir.

Eşyada asıl olan mubahliktir, fiikrini ifade eder.

Feri deliller içerisinde dir. Metot olma özelliği taşır.

İstishab, hükmü fiikrin asıl kaynaklarında doğrudan ya da dolaylı olarak yer almayan konuların asrârla birabilmemesi açısından önemlidir. Ayrıca istihabın uygulanmasına da katkı yapar.

4. **Safiler** = istishab delilini en çok kullananlardır.

• **Hanefi ve Malikiiler** = istishabi "defetme", konusunda elverişli, "isbat", hususunda ise elverişsiz sayarlar. (Yeni yoruklar istishab ile elde edilmez, fakat eski hakların zayıf olması önlenir.)

• **Safii ve Hanbeliler** = istishabi hem defetme hem de isbat hususunda yeterli bir delil sayarlar.

• **Zahiriyye ve İmamıyye** = istishab ile pek çok meselelerin fıkhî hükmini istinbat etmişlerdir.

13) **İstishabın Türleri** ?

a) Berâet-i asliyye istishabı

b) İbâha-yı asliyye "

c) Şer'i hüküm "

d) İstishab-ı maklûb (tahkîmî - hâl)

a) **Berâet-i asliyye** = **Delil** bulunmadığı sürece, kişinin yatkınlık ve sorumluluğunun bulunmadığına hükmedilmesi. "İstishab-ı hal", "İstishab-ı Hükmi'-i Aktî", "İstishab-ı Ademil-Asli" gibi isimleri vardır. Öe: "buna bakalım", "delil getir den öbürü."

b) **İbâha-yı asliyye** = **Aksine delil** bulunmadıkça bir şeyden faydalanmanın veya bir davranışta bulunmanın mübah olduğuna hükmedilmesidir. yani = aksi (yani) haram olmasını gerektirecek bir kanıya düncaya kadar her şey mübahdır demek.

c) **Şer'i hüküm** = "Bir sebebe istinaden sabit olmuş şer'i bir hükmün aksini gösteren bir delil bulunmadığı sürece devam ettiğine hükmedilmesidir". Bu istishab türü aslında asli ibâha ve berâet istishablarının tamamlayıcı niteliktedir. Öncekilere takip edilen, sebep ve delilin yokluğu halinde hükmün de yokluğuna karar verme yöntemidir. "İstishab-ı hakmî-şer'i", bazen de "vasıf istishabı" denir. Öe: Bozulduğu bilinmediği sürece alınan abdestin devam etmesi kuraldır. Aksi sabit oluncaya kadar abdestli olma vasfı devam ettiği için "vasıf istishabı", da denmektedir.

Öe: "Ramazan hilalini görince oruç tutun, h. şer'i."

Ramazan hilalini görölmemesi halinde, önceki ay olan Şaban'ın devam ettiği kabul edilmektedir.

%

d) İstishab-ı maktûb (tahtimül hâl) = "Hâlihâzırda sabit bir hükmün aksine delil bulunmadığı sürece geriye götürülmesi ve önceden de bu şekilde olduğuna hükmedilmesidir."
Ör: Bir tarım arazisini uzun zamandır ekip-biçen kişinin, o arazi-
nin gerçek sahibi sahibi olmadığını, arazinin kendisine ait oldu-
ğunu iddia eden kişinin, bu iddiasını ispatlaması gerekir. Araziyi
ekip biçen kişinin sadece yemin etmesi yeterlidir.

14) ilgili MECELLE maddeleri :

a) Şekk ile yaktın zail olmaz = Daha önce mevcut olduğu yaktı-
nı bilinen yada kabul edilen bir hususun hükmünün sonradan
ortaya çıkan bir şüphle ile ortadan kalkmayacağına işaret eder.

b) Bir şeyin bulunduğu hal üzere kalması asıldır.

c) Kadim kudemî üzere fık olundur

d) Berâti zimmet asıldır = Sıgılı yada sorumlu olma vasfı,
yutandaki takdirde gerçeği sonradan ortaya çıkmassa ve bir delile
dayanmıyorsa, böyle bir sıfatın mevcut olmadığına hükmedilir.
(Eksaça kişinin zimmetinin sorumluluktan arınmasıdır)

e) Bir zamanda sabit olan şeyin hilafına delil olmadıkça betâşüh
hükmlenir.

f) Tevehhüne tîlâk yoktur.

g) Beyyine müdde-i râh ve yemin mübîn azeînedir.

h) Beyyine hilâfı zâhiri sabit râh ve yemin aslı ibkâ tındır.
Son iki madde "tahtimül hâl" ile âlâtalıdır.

İLHAM

Sözle, içirmek, yutturmak demektir. Terim olarak ise;
"Peygamberlik sıfatı taşımayan insanların kalbine ulsan ilahi telkin"
Havâtır, hevâcis, fîrâset, hods, keşif, tecellî ve vîridat terim-
leri de ilham yerine kullanılmıştır.

15) İlhamın meşruiyeti ve Hucceti :

• Kuranda ilham kavramı sadece Şems Suresinin 8. ayetinde geçer.

İn Husayn isimli sahabeye öğrettiği duada ilham ifadesi mevcuttur.

İn a Sıaden Şu'eti ümmetler içinde ilham verilen kimseler vardı. Eğer ümmetlerin arasında böyle bir kimseyse o ÖMER'dir, buyurdu. Bütün bu deliller ilhamın uatlığını kesin olarak ortaya koyuyor.

16) İlhamın önemi : Vahiy gerektir. İlham ise terseldir. İlham aslında bizim Allahla olan bağlanımızın devam ettiripini gösterir. Böylece kendimizi yalnız ve şüphesiz hissetmeyiz.

17) İlhamın kaynak değeri : İlham daha çok Ehl-i ve Tasavvuf erkabının kullandığı bir delildir.

• Delil olup olmaması hususunda muhtelif görüşler vardır. Kimine göre, ilham Allah veya melek tarafından kalbe ulaştırıldığı için en doğru bilgi olup kesin delil kabul edilir.

• Kimine göre ise insan kalbine bazı bilgilerin ilham edilmesi mümkün olmakla beraber, bunun genel geçerliliği bulunmaz. Bu bilgi kaynağı teskil etmez ve dini alanda delil olarak kullanılmaz. Ö: Bana ilham geldi sen namazı bırak, ... dıma?

• Delil teskil etmeyeceği aklı daha uygundur.

• İmam-ı Rabbani ile Abdülvehhab es-Sa'îdî - "İlhamın hiçbir şekilde helâl, harâm, fâz, uacib gibi dini bir hükme mesnet teskil edemeyeceğini belirtmiştir,

SONUÇ : İlham, fıkhî açıdan güvenilir bir bilgi ve itim kaynağı teskil etmez. İlham neticesinde elde edilen bilgi ilhâm sabit hükümleyle gelişmediği ve **Sahih** olarak değerlendirildiği sürece tatbik edilebilir.

X X

HÜKÜM

1) Sâri'nin mükelleflerin fiillerine ilişkin hitabı?

Sâri hitabı

2) Hükümün temel unsurları?

a) Sâri b) mükellef c) mükelleflerin fiilleri

3) Sâri hitabı konusu, hüküm kaynağı yetkisinin sahibi?

Hâkim, Sâri

4) Hükümün mehatabı?

Mahtûmun aleyh / Mükellef

5) Hükme konu olan fiiller?

Mahtûmun fiil

6) Sâri hükümlerin kaynağı yetkisinin Allah'a ait olmasında, tek hâkimin Allah olması görüşü vardır. Ancak bu hükümlerin nasıl bilineceği, Ş ve ilahî kitaplar olmadan tek başına akılla bilinip bilinmeyeceği hususu usul ve kelâm kitaplarının:

« Hâkim », ve

« Husn ve kubuh », başlıkları altında tartışılmıştır.

7) Hüküm kavramı, mantık, kelâm ve fıkıhta değişik şekillerde tanımlanmıştır.

* ~~Hüküm~~ ~~Hüküm~~ :

Bir şeyin olumlu yada olumsuz olarak diğer bir şeye nispet edilmesi olup önerme ile tensil edilir. Önerme bir hükümün dilsel ifadesidir. Hüküm ve önerme birbirini tamamlayan unsurlardır. Hüküm olmadan önerme, önerme olmadan hüküm olmaz.

Mantıkta hüküm

8) 'İslam dinin itikat, ibadet, muamele ve ahlaka dair temel ilkeleri ifade eder?

Kelâm ilminde hüküm

9) İslam dininin, insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamak üzere getirdiği kuralların bütününe ne denir?

- Ser'i hükümler (ahkam-ı ser'iyye)
- İlahi hükümler (ahkam-ı ilahiyye) veya
- Dini hükümler (ahkam-ı diniyye)

10) Ser'i hükümler denince ne anlıyoruz?

ayet ve hadislerin dışından ifade ettiği hükümler

11) Ser'i hükümler ^{kur'an ve sünnetle} kaç ana gruba ayrılır?

3

- a) İtikadi
- b) Ahlakî
- c) Amelî

12) Bütün dini hükümlerin temelini oluşturur. İman esasları gibidir. Bu hükümlerle akaid ve kelam ilimleri ilgilir?

İtikadi hükümler

13) İnsanların kendi aralarında ve diğer canlılarla ilişkilerini düzenleyip, nefsin eğitilmesini hedefler. Bunlarda ahlak ve tasavvuf ilimlerinin ana konusunu teşkil eder.

Ahlakî hükümler

14) Mükellefin dış dünyaya yaydığı davranışlara bağlanacak sonuçları ve bunlarla ilgili kuralları tanımlar. İbadetler ve muameleler olmak üzere ikiye ayrılır?

Amelî hükümler

15) Namaz kılmak, oruç tutmak, hacca git. zekat ver. kurban kesmek, Allah rızası için harcamada bulunmak hayrî ibadet şekline örnektir? Amelî

16) İtikadi hükümlere nisbeten ikinci derecede olan ve "ahkam-ı fıkhiyye", fıkah ilminin alanına girdiği için de "ahkam-ı fıkhiyye" denilen hükümler hangileridir?

Amelî

3) 17) Hüküm kelimesi neyi ifade eder?

- ~~İslam~~ ~~kuram~~ ~~hukukunda~~ devlet idaresini
- Siyasi otoriteyi
- yargılama hukukunda ise : mahkeme kararını ifade eder.

18) Fıkhta hüküm neyi ifade eder?

- gerek vahiy gerek istihaf kaynaklı olsun bir konudaki hukuki değer yargısını, kuralı, ilişkilendirmeyi, nitelendirmeyi belirtir.

19) Fıkıh usulü ilminin konusu?

seri delillerden seri hükümler elde edilmesini konu eder.

20) Furu fıkıh ilminin konusu?

Hükümlerin bilinmesini ve uygulanmasını konu eder.

21) Hüküm, fıkıh usulündeki terim olmuştur?

Hanefiler

- Sarî'nin kulların fiillerine ilişkin hitabının eseri (hitap ile oluşan netice)
- Hüküm mükellemen fiilinin vasfı olarak görülmekte
- Hüküm tanımlarken, hüküm ilişkili olduğu mahallî yarı mükelleflerin fiillerini merkeze alırlar.
- Hitabın bağlandığı yer a) mükelleflin fiillerinin, sıfatıdır.
- kulların fiilleri üzerindeki eserini hüküm kabul ederler

Hüküm;

22) Sarî'nin kulların fiillerine ilişkin (oluşan netice) diye tarif ederler?

Hanefiler

Safiler

- Sarî'nin kulların fiillerine ilişkin olan hitabı (hitabın kendisi)
- Allahın kelâm-ı nefsîsi olarak görmektedir
- Hüküm kaynağını merkeze alırlar.
- hüküm, hitabın bizzat kendisi, yarı nassın metnidir. hitap / hüküm de Allahın sıfatıdır.
- Söz konusu ayetlerin bizzat kendilerini hüküm olarak kabul ederler.

hitabının eseri, (hitap ile

23) Hüküm, 'Şari'in kulları fiillerine ilişkin olan hitabı, (hitabın kendisi) şeklinde tanımlanır?

Şafiiler

23) 'Allahın iktiza, tahyir ve vaz' bakımından mükelleflerin fiillerine ilişkin hitabı, veya "bu hitabın eseri",?

Seri hüküm

24) Mükelleften bir fiilin yapılmasını veya yapılmamasını istemek-
tir?

İktiza / talep (teklifi hükme girer)

25) Bir şeyi yapma veya yapmama konusunda serbest bırakma?

Tahyir / ibaha (teklifi hükme girer)

26) Bir şeyin başka bir şey karşısındadır konumunu belirleme, yani bir şey, başka bir şeyin sebebi, illeti, zartı, rüknu, münisi, alâmeti vs... kılma?

Vaz' / ca'l (vaz'i hükme girer)

27) Seri hükümler kaç kuma ayrılır?

2

a) Teklifi hükümler (mükellefin hükümleri)

b) Vaz'i hükümler.

28) Şari'in mükelleften bir fiil yapmasını veya yapmamasını istemesi veya onu yapıp yapmama arasında serbest bırakması

Teklifi hükümler

(Bu tür hükümler insanlara bazı külfetler yüklediği için "teklifi" denir.)

29) 'Azimet, ve "Ruhsat", adıyla ayrı bir hüküm kategorisini oluşturu-
r. Bunlara teklifi hükümler dıyer kılınır.

Hanefiler

30) Hanefilerin dümdatiler ne der?

Vaz'i hükümler

%

31) Ahkamı Harise nelerdir? (5 hüküm) (usulculere göre)

- a) İcob
- b) Nedb
- c) İbaha
- d) Kerāhe
- e) Tahrim

32) Hanefilere göre (efali mükellefin) hükümler kaçtır?

7

- a) Farz c) Mendup e) Tenzihen Metruh g) Haram
- b) Vacip d) Mubah f) Tahrimen Metruh

33) Vacip için «amelî farz, farz için de «amelî ve itikadî farz, ayrımı ve adlandırılması yaparlar?

Hanefiler

34) «Allah ve Rasulunun mükelleften yapılmasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği fiiller»?

Vacip

35) Geçerli mazereti bulunmadığı halde farzı terk edene ne denir?

Fâsik

36) Namazın bir vacibinin kasten terk edilmesi?

Tahrimen metruh

(Bir gâise göre namazın radesi gerektir)

37) Bir fiilin vacipli/farz olduğunu gösteren deliller?

a) Şari'nin bir fiilin yapılmasını emir sigası ile istemesi ve aksine delâlet eden bir karinenin bulunmaması. ÖZ: Namazı dosdoğru kılın, zekatı verin, gibi.

b) Şari'nin bir fiilin yapılmasını «farz oldu», «emrolundu» gibi bağlayıcılık bildiren ifade kullanması. ÖZ: Önce farz bildirilince, Allahın Adaleti, iyiliği, akrabaya yardımı emretmesi gibi

c) Emir kastedilen bazı haber cümleleri de farz hükmü ifade eder. Öe: Eşi ölen kadının 4 ay 10 gün, Başarmış kadının 3 ay bekleyeceğini bildiren ayetler.

d) Bir hükmün belirli bir zümreye veya bütün insanlara yüklenmesini haber veren naslardır. Öe: "Gücü yetenlerin kabeyi haccetmeleri ^{Allahın} insanlar üzerine bir hakkıdır", - Nafakının hacc için farz olduğu ayetler.

e) Sarının bir fiilin yapılmasına sebep ve güzel bir sonuç, terbedilmesine ise qıy cesa verileceğini bildirmesi de o fiilin farz olduğunun delilidir.

38) Vacip / Farzın Gevretleri nelerdir?

3

1) Farz, mükellefin ifa sorumluluğu açısından Farzı ayn, F. kifaye diye ikiye ayrılır.

a) Sarının her bir mükellefin ayrı ayrı yerine getirmesini istediği yükümlülük "farzı ayn", müslümanların fardan değil de toplum olarak sorumlu oldukları yükümlülük "f. kifaye"dir.
F. ayn 'a örnek: Namaz, oruç, hac, zekat
F. kifaye örnek: cihad, ilimle meşguliyet, iyilik emredip köt. nehyetmek, şahitlik, meslek ve sanatın icrası.

b) Toplumda farzı kifayeyi ifa edecek ikinci ehil kimse yoksa, bu farz tek ehil kimse için de f. ayn olur. Öe: hastayı tedavi edecek kimse yoksa, bu o tek kalan kişiye f. ayn'dır.

2) Farz / Vacip **eda** edileceği vakit açısından "Mutlak", "Mubayyet", diye ikiye ayrılır.

a) Sarının eda edilmesi için belirli bir vakit tayin etmediği vacip / farz? Mutlak

b) Mutlak vacip / farzlara örnek?

Kefaret, zamanı belirtilmeden yapılan adablar.

c) Sarının eda edilmesi için belirli bir vakit tayin ettigii vacip / farz? Mubayyet

d) Mutayyet vacibin faris ve dar zamanlı olusuna göre 7 ayrımları vardır: 3

A Vacibin/farzın eda edilmesi için belirlenen vakit hem o vacibe hem de o vacibin cinsinden başka bir ibadete imkon verecek faristlikle ise buna ne denir?

1 Müvessa,

2 O vakitle ne denir?

3 zor

2 Müvessa'ya ö: 5 vakit farz namaz. Çünkü bu namaz vakitinde birden fazla namaz kılmak mümkündür.

3 müvessa'nın mutayyetle alakası nedir?

Geniş zamanlı vacibin edası ancak ona özel olarak niyet edilmesi halinde geçerli olur. Ö: Öğlen farzına niyet ederek iki rekat kılsa, bu namazı eda etmiş olur. Nafileye niyet ederek kılsa nafile kılmış olur.

B Vacibin/farzın eda edilmesi için belirlenen vakit o vacib cinsinden başka bir ibadetin daha ifasına imkon vermiyorsa buna ne denir?

Mudayyak (dar zamanlı) (mudayyak)

1 mudayyak'a örnek : Ramazan orucu

mesela, bir kimse ramazanda farz olan oruç boydık olmaksızın mutlak ^{olarak} "oruca" niyet etse veya nafileye niyet etse, bu farz oruç için yapılmış sayılır.

2 Çünkü dar zamanlı vacibin edası mutlak niyetle veya aynı anıdan başka bir ibadete niyetle olur.

(anladığım her halukarda ramazana niyet oluyon, başka bir oruca niyet olmuyor.)

C Bir yönden geniş zamanlı vacibe, diğer yönden de dar zamanlı vacibe benzeyen vacip?

iki türlü benzerlik taşıyan vacip

Ö: Hoc. yılda bir kez yapılmasıyla dar zamanlı, hoca ilgili ibadetlerin hoc mevsiminin tamamını kapsamaması yönüyle geniş zamanlı vacibe benzer. Dar zamanlı mutlak niyetle olur. Geniş zamanlı hazır, adak gibi başka bir vacibe veya nafileye niyetle geçerli olmaz.

3) Vacip / farz istenen fiilin belirli olup olmaması açısından. 8
ör: Namaz, oruç, gusledilen malın tadisi, kira bedelinin ödenmesi
gibi. Şairinin değişik işler arasında seçim hakkı tanıması
yapılacak işi aynı belirleyerek istediği şey?

Muayyen Vacip / Farz

b) Şairin bir tek işi aynı belirlemedi, birkaç işten birini
yapmakta serbest bırakarak talep ettiği şey?

Muhayyen Vacip

— ö: yemin kefareti.

39) Tesvik edilen, yapılması kesin olmayan bir farzdan istenen,
yani farz ve vacip olmayan durumların genel adı?

Mendup

40) Hanefilerde kuvvettiden zayıfa göre sırası? (farz/vacip hariç)

Sünnet, müstehap (mendup) ve âdab.

41) Hz. Pey (SAV) söz, fiil ve onun için genel adı?

Sünnet

42) Bir farz ve vacip dışında kalan yani kesin ve bağlayıcı
olmaksızın tavsiye ve örnek olma niteliği taşıyan söz ve fiillerin
Genel adı? Mendup

43) Mendupun kendi içindeki derecelendirilmesi?

Sünnet, müstehap, fazilet, âdab.

44) Mendub, müstehap manasında kimseler kullanır?

Hanefiler

45) Menduba örnekler?

- Bosanmalarda şahit bulundurma
- Borçluya mühllet verilme
- Akitlemelerin yapılmasını emreden ayetler

%

46) Sünnet kaç'a ayrılır?

3

① Mükked sünnet ② Gayri Mükked ③ Zevaid

47) ~~Ş~~ in devamlı yaptığı, sırf başlayıcı ve kesin bir emir olmadığı göstermek için nâdiren terk ettiği fiiller?

Mükked Sünnet

48) Mükked sünnete örnek?

- Ağza, burna su verme
- sabah namazının sünneti
- ezan, kame, cemaat namazı-

49) Ş in ibadet ve hayat türünden olup bazen yaptığı bazen de terk ettiği veya ağır zoruyla yaptığı bazı terk ettiği fiiller?

Gayri mükked

50) Gayri mükkede örnek?

- ikindi ve yatsının ilk sünnetleri
- zorunlu olmayan (vacip) infak ve yardımlar.

51) Mükked ile gayri mükkede ne denir?

hüda sünneti

52) Nafile, müstehap ve mendup tabirleri hangi oranda kullanılır?

Gayri mükked

53) Mükkeddi yapar ve yapmayanın durumu?

yapar ^{sevap} öşpöze büyük olur, yapmayan dinen azarlanır ve kinanır.

54) Gayri mükkeddi yapar ve yapmayanın durumu?

yapar öşpöze büyük, sevap olur, yapmayan kinanmaz.

55) Ş in Allah katından bir tebliğ veya Allahın dinini açıklama niteliği taşımayan insan olarak itibarla yaptığı normal ve beşerî davranışlar?

Zevaid

56) Zevaid'e örnek?

Ş in püfün kusun, yeme içme tarzı, zevkle, kınayla, saç sakal boyanması

- 57) Zevâd sünneti yapanla yapmayanın durumu? 10
yapan sevap sayılır . yapmayan kınanmaz, günah sayılmaz.
58) Farz namazlardan önce ve sonra kılınan, ayrıca teravih namazı hangi sünnete girer?

Ravâtip

- 59) Utir namazıyla , seualdeki 6 fân orucuna Ravatip sünnet diyer?

Sâfi

- 60) Sâzâletle sevânlı olan, tercih edilen ve güzel bulunan is?

müstehab

- 61) f in bazen isteyip bazen terk ettiyi, alim ve salih kullarının âle-
den beri yapageldikleri ve tavsiye ettikleri fird ve daurımlar?

müstehab

- 62) Müstehabın örnek?

- sabah namazını ortalık aydınlınca kılmak
- Sıkabada öpünü sefin vakte geciktirmek
- Akşam namazında acele etmek.

- 63) Müstehabın yapar, yapmayan durumu?

~~yapar, yapmaz~~ terki kınano gerektirmez. sadece güzel ve eula
olanı terk etmiş olur.

- 64) Müstehabın hangi tabirlerle ve anlamlı kullonılır?

mendup , nafile , tatavvü , âdab

- 65) yapılması, terkinden eulâ olan fiiller arasında en ~~alt~~ alt
sırada hangisi var? Müstehab

(Çünkü müstehabın sonra gelenler, yapılması ile terk edilmesi müsavi
olan mübah fiiller geliyor)

- 66) Sâzâletle "acığa" cıkon, acıkılan, serbest bırakılan şey?

Mubah

- 67) Sâri in, mükellefi yapıp yapmamakta serbest bıraktığı fiiller?

mubah

- 68) Serî teklifi hüküm 5 dir. Vacip ve ~~vacip~~ mendup yapılması
gereken, haron ve mekrus yapılması gereken, mübah, ibr gruba
dahil olmayıp yapılması veya terk edilmesinde dini yekûmlükle
olmayan fiillerdir.

69) Bir fiilin mübah olduğu nasıl sabit olur?

a) Sair'in o fiilin helâl ve mübah olduğuna bildirmesi.
b) " " " istenmesinde uzbah, günah, satınca bulunmadığını belirtmesi.

c) Herhangi bir yasaktan sonra gelen emir.

d) O konuda hiçbir dini yasaklama, kısıtlama olmaması

70) İlk üç maddeye $\Rightarrow$ ser'i mübah

son maddeye $\Rightarrow$ akli mübah derir.

71) Akli mübahın diğer isimleri?

bernati aslıyye ve istishobul oal

72) Akli mübah hangi alanda geçerli değildir?

ibadetler nelerle dayandığı için, ibadet alanında akli mübahlık olmaz

73) Mübahın hükmü nedir?

yapılıp yapılmamasının dinen asit değerde olması, yapılmasında da yapılmamasında da sevap ve günahın olmamasıdır.

Bununla birlikte mübahın iyi niyetle ve ibadet hastıyla yapılması halinde ecir sevap vardır. ÖZ: Cihada hazırlık amacıyla spor yap.

74) Fıkıhta "mubah", anlamında kullanılan kelimeler?

"helâl" ve "caiz,"

75) Sözlükte, "seuilmeyp kerih, nahos görülen şey".

Mekruh

76) Sair'in yapılmamasını kesin ve bağlayıcı olmayan tarzda.

istediği fiil ve davranışlar?

Mekruh

77) Bir fiilin mekruh olduğunu nasıl tespit ederiz?

a) Kerahat lafzını kullanır.

b) Kendisinde haramlığa değil mekruklığa delalet eden karine olabilir.

ÖZ: Allah aazında helâllerin en sevimsizi basamadır, helâl lafzı kullanılmış, bu fiilin harâm değil mekruh olduğunu gösterir.

c) Fiilin yapılmamasının tercihe sayon olduğunu dolayı üslupla ister. ÖZ:

Mekruh en iyisi en kolay olanıdır, mehirde aşırıkt mekruhtur demek.

78) Hanefilere göre mekruh kaç çeşittir?

a) Tahrimen b) Tenzihen ²

79) Sarı'n yapılmasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği farz olmakla birlikte, bu talep haberi vahid gibi zanni bir delil ile sabit olur?

Tahrimen mekruh

80) Tahrimen mekruh, harama yakındır, vacibin karsıttır.

81) Öe: iki kişi arasındaki akdi bozmak üzere yeri bir fiyat teklif etmek.

- Başkasının evlenme teklifinde bulunduğu kadına evlenme tek. ehde.

82) Tertî cezası gerektirir. İnkâr eden kafir olmaz. (zanni delil ile sabit old. için)

83) Hanefilerin tahrimen mekruh dediklerine diğer mezhepler ne der?

Haram

~~84) Sarı'n yapılmasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği farz olmakla birlikte, bu talep haberi vahid gibi zanni bir delil ile sabit olur?~~

84) Hanefilerden hangisi tahrimen mekruha harom der?

İmam. Muhammed

85) Sarı'n yapılmasını kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda istediği fildir?

Tenzihen Mekruh

86) Tenzihen mekruh helâk yakındır, Mendubun karsıttır.

87) Öe: ikindiden sonra, güneşin batmasından önce nafle kılmak

- soğan, sarımsak giyip camiye gitmek.

- Abdestte suyu israf etmek.

88) Tertî cezası, kinamayı gerektirmez.

89) Tenzihen mekruhun üstünde, tahrimen mekruhun altında yer alır?

"İsâet" (yanlış ve kötü davranma)

90) "İsâet" tabiriini kim kullanır?

Hanefiler

91) "İsâet" e örnek ⇒ namazda müekked sünetin kasden tertî

92) Zorun yapılmaması kesin ve bağlayıcı bir ifade ve usulpla yasakladığı fiil? Haram

93) yasaklama işine ne derir? tahrim veya hazr

94) yasaklanan zey ne derir? Haram, muharrem veya mohzür

95) Bu yandaki hüküm ve usul ne derir? Hurmet

96) yasaklama açık ve kesin bir usulpla ve delille olmusu haramdan, daha esnek ve yumuşak usulpla olmusu, zayıf delille olmusu mekruhu.

Hanefiler, bir fiilin haram hükmünü alabilmesi için ayet, müteakkin ve meşhur sünnet gibi subutu kesin bir delil ve delilin açık ifadesini şart koşmuşlar. Ahad hadislerde sabit ve ya delayli ifadeyle yasaklanmışsa buna "tahrimen mekruhu" derler.

97) Kaç çeşit haram vardır? 2

a) Haram li aynihi b) Haram li gayrihi

98) Bizzat kendisindeki kötülük sebebiyle, başka itibaren ve temelden haram mı? Haram li aynihi

99) Akında meşru ve serbest olduğu halde, harici ve geçici bir durum sebebiyle haram niteliği ~~alır~~ alır fiil? Haram li gayrihi

100) Haram hükmü ifade eden kelimeler?

a) "Haram" lafzı geçer

b) "Helâl olmaz," lafzı geçer.

c) "Uzak durulması istenir," ö: zinaya yaklaşmayın

d) Bir fiilin tetkimesine ceza bağlanır. ö: iffetli kadınlara zina iftirasında bulunanlara 80 değnek vurulmasını istemesi.

101) Şer'i hükümlerin şer'î nedir?

Vaz'i hükümler

102) İki durum arasında Şer'in bulunduğu bağ?

Vaz'i hüküm

103) Vaz'i hükümler kaçtır neledir?

5

- a) Sebep c) Mâni e) Sıhhat - fesad - Butlan
b) Şart d) Rukun

104) "Varlığın ^{şer'î} hükmün varlığına, yokluğun hükmün yokluğuna alamet kıldığı durum" ?

Sebep

105) Sebep'e örnek?

- Vakit, namazın sebebi
- Ramazan, orucun sebebi
- malın nisaba ulaşması zekatın sebebi.

İbadetler mükelleftin iradesi dışında gerçekleşen sebeplere muamelat ise iradeni ile gerçekleşen sebeplere bağlıdır. Sebep doğmazsa hükümde gerçekleşmez.

106) "Bir şeyin varlığı kendi varlığına bağlı olan ve onun yapısından bir parça teşkil eden unsur,"

Rukun

107) Rukuna örnek?

- Namaz için; kuran tilaveti bir rukundur
- Etenme abdi için; "icap ve kabul" bir rukundur.

107) "Bir şeyin varlığı kendi varlığına bağlı olan, ancak kendisinin varlığı onun varlığını zaruri kılmayan ve onun yapısından bir parça teşkil etmeyen fiil veya vasıf" ?

Şart

108) Şarta örnek?

- Namaz için abdest
- Nikahta şahit birer şarttır. Bunlar olmadan namaz ve nikaht olmaz. Bunlar namazın ve nikahtın birer parçası olmadığı gibi, abdest ve şahit, namazı ve nikahtı zorunlu kılmaz.

14) 109) Şer'i bir şart bir hükmin muteber olması için gerekli
görmüşse buna ne deriz?
Şer'i şart

110) Şer'i şartın örnek?

- kacığe malın verilebilmesi için rüşd kapına gelmesi
- nisab miktarına ulaştınca bir yılın geçmesi

Bu şartlar bulunmadık takdirde hukuki işlemler gerçekleşmez.

111) İnsanların kendi hukuki işlemlerine ilgili olarak ileri sürdükleri
şartlara ne deriz?
Ca'li

112) Ca'li şartlar kendi içinde kaç gruba ayrılır?

- a) Ta'yidi b) Ta'liki

113) Borçlanma sağlayan sözleşme ve hukuki işlemler sırasında insanların
ileri sürdükleri şart? Ta'yidi

114) Ta'yidi şartın örnek?

- Kendisi 1 yıl içinde oturmak şartıyla ev satması
- Karısını belirli bir şehrin dışına çıkarmamak ta'yidiyle kulanması

115) Kişinin kendi tasarruf ve iradesiyle meydana getirdiği, kendi işlem ve
borçlanmalarının varlığını buna bağladığı şart?

Ta'liki

116) Ta'liki şartın örnek?

- Erkeğin karısına, "fabri kimse ile konuşursan boşun, demesi"
- İhtiharda başarılı olursam sen kadar para tasaddüt edeceğim demesi

117) "Varlığı sebebi hüküm bağlanmaması veya sebebin gerçeğe
kaymaması sonucunu doğuran durum",?

Mani

118) Mani, hem hüküm hem sebebin söz konusu olabilir.

~~Sebebi~~ Sebebi gerçekleştiği ve şartları bulunduğu halde varlığı
sebebe hüküm bağlanmasını engelleyen durum

hüküm manî

119) Hükümün manîye örnek?

116

miras hükümünün sebebi olan akrabalık mevcut, ama mirası bastır-
ıldırması miras hükümünün değişmesine manidir.

120) Varlığı sebebin gerçekleşmesini engelleyen durum olup esasen
bu sebebin şartlarından birinin ortadan kalkması?

Sebebin Mânî

121) Sebebin manîye örnek?

nisab miktarı malın var ama bu miktarı olumsuz etkileyecek bar-
cun ~~var~~ bulunması manî dir. Bu durum da zekatın vacip
olma sebebinin gerçekleşmesini engellemektedir.

122) Bir hukuki işlemin kurulmamış ve yok hükmünde olması ve bu
işleme hiçbir hukuki sonucun bağlanmaması?

Bâtıl

123) Bir hukuki işlemin, hukuken varlık kazanıp sadece bazı şartlarının
eksik bulunması ve aşırı kez bu eksikliğinin sonradan giderilebilmesi
ve bu itmalden sonra işlemin sahîh hale gelmesi?

Fâsit

124) Sözlükte "bir şeye kesin olarak yönelmek, niyetlenmek", ne dir?

Azîmet

125) "mesakkat, zaruret ve ihtiyas gibi arızî/peccî bir sebebe bağlı
olmaksızın illken konmuş olan ve normal durumbda her bir mül-
kelleğe ayrı ayrı hitap eden aslî hüküm", ?

Azîmet

126) Sözlükte "kolaylık, anlamına gelen?

Ruhsat

127) "Mesakkat, zaruret, ihtiyas gibi arızî ~~arızî~~ bir sebebe bağlı olarak
azîmet hükümünü terk etme imkanı veren hafifletilmiş ve peccî
hüküm?", Ruhsat

128) Ruhsatta örnek?

- gıcuklukta oruç tutmamak
- olmıycek kadar hırız eli yemek.

%

123) Kaç çeşit ruhsat vardır?

4

- a) Haram işleme ruhsatı c) Genel kurala aykırı bazı işlemleri yapılabilme
b) Vacibi terk etme " d) Önceki semavi dinlerdeki ağır hükümleri kaldırma.

129) Haram işleme ruhsatında; ~~ölüm tehdidi varsa~~ bazı durumlarda mükellef azimle ruhsatı tercih arasında serbest bırakılır.

Öz: Ölüm tehdidi varsa, imanı pîzleyip küfür telaffuz edebilir. Bu ruhsatı tercih etmiştir. Ama azimet edip direnirse ve ölse de schittir.

Bazı durumlarda azimetin terk etmek euladır. Öz: açlıktan ölmek için hırsır eti yemek ruhsattır. Ama ısrar edip yemeyip ölse, yarı azimet yapıyor diye, günahkar olur.

130) Vacibi terk etme ruhsatında; hastaysan ramazan orucu tutup tutmamakla serbestsin. Mesafkat dıymıcağa tutarsın.

4 rekattık farazı iki kılmak da bu tür bir ruhsattır. Ama bu konu bazı alimlerin farklı görüşleri vardır. Azimetle mi ruhsatları amel edecek diye. Harefiye göre 2 kılmak esasen azimet haktır.

131) Genel kurala aykırı ruhsat; örn. selam abdi. ister ruhsatı yap ister terk et.

132) Semavi dinlerdeki ağır hükümlerin ruhsatı; namazın, ibadete ayrılmış yerin dışında geçmesi, ganimetin haram olması, malın dörtte birinin zekatla kesilmesi, günahkar tâbe ederek kendini öldürmek bunlar bizden kaldırılmış.

133) Azimet ve Ruhsat hangi hükümler içinde incelemiş?

Teklifi

134)

X X

1) Sözlükte " hüküm veren, yönetici, badi, ?

Hökim

2) "Hükümün sadır olduğu kaynak ve hükümün kökeni, ?

Höküm

3) Fikih usulünde kaynak kaç anlama kullanılır, ?

2

a) Bir şeyin ilk çıktığı yer. Buna "delil, delil."

b) Şer'i hükümlerin kökeni ki hüküm koyucu (şari) kast edilir.
Bu da Allah'tır.

4) Şer'i hükümlerin dayanağı olan, kural, sünnet ve diğer kaynaklara nelerdir?

- Edilletü'l ahkam (hükümlerin delilleri) veya
- mesâdirü'l-ahkam (hükümlerin kaynakları) denir.

5) Dini bildirim gelmeden önce mütelevvelin fiillerinin bir hükme olup olmadığı, varsa bunun ne olduğu (hazır ve ibaha), ikincisi şer'in gelmesinden sonra aklın, şer'i hükme ulaşmanın bir yolu olup olmayacağı (husun ve kubuh) meselesi tartışılmıştır.

6) "yasaklama, ?

Hazır

7) "mubah ve serbest bırakma, ?

İbaha

8) Hazır ve ibaha hakkındaki görüşler?

a) Eşari usulcülerin çoğunluğu ve Zahiriler, dini bildirim gelmeden önce "hazır, veya "ibaha, şeklinde bir hüküm bulunmadığını görülmektedir. Yani Allah elçi göndermedikçe, onlara hiçbir şey vacip veya haram olmaz.

b) Mutezile, Kertbi ve Cessas gibi Iraklı Hanefi usulcüler ve Kelvazîni gibi bazı Hanbeli usulcülere göre; dini bildirim gelmeden önce fiillerin ibaha üzere olduğu kanaatindedir.

9) Husun ve kubuh hakkındaki görüşler?

a) Eşari, selef ve bazı Hanefi usulcülere göre, husun ve kubuh şer'idir. Allahın Peyg. ve kitabı olmadan ilahi hükümler aklın bilmesi mümkün değildir. Şari'nin buyruk ve yasakından önce husun-kubuh yoktur. Dini sorumluluk ilahi buyruktan olur. Akıl gücüyle davranışın yükümlü (sorumlu) değildir.

- b) Mukateleye göre husus-hulus aklidir, iyilik ve kötülük pay. 2
ve kılaf olmanın tek başına akil yürütmeye bilinebilir.
- c) Maturidi/Hanefilerin ağız ile selefin kuzu alimlerine göre; orta yollu bir anlayışa sahiptir. Kısmen akli, kısmen de seridir. Sorumlu bir ilahî yoktur.

Sorum olmaksızın, Mukatele'ye göre binanın her taahhüt
filiyle sorumludur. Eger ve Maturidi'ye göre sorumlu değildir.

10) "Hükümün konusuna", ne deriz?
mahtum fihi (büh)

11) İdara hukukunda: Eski hükümleri konuları ve ilişkili bulunduğu fiil
veya durumlara ne deriz?

mahtum fihi veya mahtum büh

12) mahtum fihi şartları nelerdir?

Kişinin dinen ve hukukî bir fiille yükümlü tutulabilmesi için
iki şartın gerçekleşmesi gerek.

a) Fiilin mükellef tarafından tam olarak bilinebilmesi gerek. Öe: Za-
katın mahiyeti ve miktarı açıklanmadan zekat ile, namazın rubunleri, şart-
ları, nasıl kılınacağı gösterilmeden namaz ile mükellef tutulmaz.

b) Fiilin mükellefin gücü dahilinde olması. Güc yetiremeyeceği bir
fiil ile tekliif edilen caza olmaz.

13) Bir kimsenin kudretinin üstünde bir eyleme yükümlü tutulmasına
ne deriz?

Teklifu mâ la yutâk

14) Kaç şart kudret vardır?

2

a) Emredilen eylemi yapmak için gerekli olan asgari güç ve kudret?

kudreti mümeke (Her vacibin ön şartıdır)

Kendisinde bu kudret olmayan namazla, zekatla yükümlü olmaz.
Namaz bu kudretle farz olur. Kudret yoksa namazın borç olarak kalır.

b) Emredilen eylemi kolaylıkla yapabilme gücü veren yüksek derece-
deki kudret?

kudreti müyessire (mali yükümlülüklerin ön şartıdır)

Zengin zekat farz. Zekatını vermeden malı telef olursa, zekat
borcu doğar.

2) 15) Kudretle ilgili zorlukların sonucu? 3

a) Gerekleştirilmesi, gerekçe bakımına göre imkânsız olan bir iş teklife konu olmaz.

İş beşer içinin zulmünde olursa imtihan edilme imkânıdır.

b) İnsan iradesinin dışında kalan tabii durumlar teklife konu olmaz. Şeyi ub. tabii durumlarla mükellef tutulamaz. Birini az birini fazla sevebilirsin. Bu elde değildir.

16) Mesakkat "teklif" için engel teşkil eder mi?

a) Tahammül edip, katlandığında zarar vermeyen mesakkat teklife engel değildir. İlaç acı ama ismek yararımıza gibidir.

b) Tahammül edemeyen, deyon ederse faydalı iş kesintiye uğrayacaksa, ardında oruç gibi, zori bu tür mesakkata katlanmaya mükellef tutulmaz.

17) Mahtûm fih'in kısımları nelerdir? (4)

a) Hâlis Allah hakkı

b) Hâlis kul hakkı

c) İhsanın birleştirici ve Allah hakkının için bastığı haklar

d) " " ve kul " " "

18) "Allah hakkı", hangi kavramlarla ifade edilir?

- Hakkullah

- Hakku's - şer

19) Belirli birisinin tekelinde olmaksızın (ihtikâs), tüm insanların umumi faydasıyla alakalı olan haklar?

Allah hakkı

Öz: zînnin yasak olması Allah hakkıdır. Nesebin kırılması tüm insanların faydasına dır.

20) Hanefilere göre Allah hakkı kaç sınıftır?

8

1) ① Hâlis ibadetler, iman ve namaz, zekat, oruç, hac, cihad vb.

② Hâlis ukube (ceza), hadler gibi.

③ Kasır ceza (mirastan mahrumiyet gibi)

④ İbadet ve ukubat özelliği taşıyan haklar: Keffaretler. 4

⑤ Meune onları taşıyan ibadettler : Fıtır sadakası gibi

(meune : insana baktı birşey dolayısıyla vacip olan maddi yük ve külfet. Kalesi sebebiyle fıtır sadakası vermek gibi. kale tisinin deşindatı bir varlıktır)

⑥ İbadet içeren meune : Öşür gibi

(kisinin tarımı yaptığı araziye bağlanan bir meunedir. Öşür vermezse devlet arazisini geri alır. Zekat yerlerine verildiği için ibadet onları toktır)

⑦ Ceza içeren meune : Harac gibi.

⑧ Kendi başına bakım olan hak : Ganimet ve maddenin beşte biri gibi

21) Hanefi usulcuları Allah haklarını kaç temel kaurama indirgemişler?

3

- a) İbadet
- b) Ukube
- c) meune

22) Diğer doktrinler halis Allah haklarını kaçta ayırırlar?

3

- a) İbadetler
- b) Keffaretler
- c) Ukubat

> meune kauramı yoktur burada.

23) Allah hakkının özellikleri?

① Taabbüd kauramı üzerine kuruludur

② Ta'lıl yapılamaz.

③ Bu konudaki yasak hükmi hiçbirşey ortadan kaldırmaz

- ④ a) Allah hakkı ıskat edilemez
- b) kulun ıskatıyla mubah hale gelmez
- c) kulların affına konu olamaz
- d) Ceza perçettiriyorsa değiştirilemez

(Zina sebebiyle had cezasının doğması gibi)

hırsızın affetmek olmaz. sus artık kamy davası olmuştur bireylerin şahsi hakkı olmaktan çıkmıştır)

3. maddeden tasit bunlardır

%

- ④ Allah hakkında dava şartı olmadan hakim re'sen davaya bakar.
- ⑤ Allah haklarının subutunda ihtiyatı riayet edilir, musamaha gösterilir.
- ⑥ Allah hakkını yalnızca devletin resmi yetkilisi yerine getirir.
(ör: hirsızın cezasını, malı çalınan uygulayanlar)
- ⑦ Allah haklarında iclama anında tedahül cereyan eder.
Ör: çok sayıda ayet okunurken bir tane yapılması gibi, birden çok zina suçunun cezası tek bir had ~~okunur~~ ~~gibi~~ cezasıdır.
- ⑧ Allah hakkının gün bastığı hükümlerde mirasçılık ve halefryet gerçekleşmez. (kâfî uğrayanın vefat etmesi halinde veresinin kazıf haddi talep etme hakkı yoktur.)

24) * Breye özel bir maslahat tanıyan hükümlendir, ?
Halis kul hakları

25) kul hakkının sınıflandırılması?

- mal üzerindeki haklar
- Aile hukuku
- itlaf ve pasb edilen ula zeylari bedeli
- Diyetler
- mülk-ül-meb' ve mülk-ül-s-semen, mülk-ül-nikah
- talak, itak, tedbir, vekalet
- kefalet, mudarebe

Kısaca; muamelatın ve muamelat içinde ele alınan "murakabat", ve "mufaratat", konularından oluşur.

26) Halis kul hakkının özellikleri?

- a) Doğrudan kulların maslahatına yönelik hükümler taşıır
- b) Bu sebeple tedlil esası üzerine kurulması gösterilir.
- c) Hak sahibi, hakkın kaynağı olan hükümdaki haramlık ve yasaklığı kaldırarak hakkını ribaha edebilir. (suçluyu affeder veya onlarus)
- d) Davaya batılması ve şahitlerin dinlenmesi için hak sahibinin şikâyeti ve talebi şarttır. (Allah hakkında re'sen dir bu)
- e) kul hakkının subutunda ihtiyat ve musamaha söz konusu değildir.
kul hakları şüphe ile düşmez. Hiçbir kafa ayrıcalık musamaha gösterilmeden hüküm verilir. Bu tür haklar zaman aşımına uğramaz.

27) Allah, haklar aetlinde olmayıp, Allah hakkı ile kul hakkı-
nın birleşmesi? Bazen Karın, bazen fedin menfaatlerinin öne çıkması.
Karın Haklar

28) Allah hakkının ağır bastığı haklar nelerdir?

- Kaza (en önemli örnek)
- mehir, iddet, vaki, vb.

29) Kaza haddinde Allah hakkının bastır olduğunu iddia edenler?
Hanefi Hukukçular

30) Kaza haddinde kul hakkının bastır olduğunu söyler?
Safiler

31) Kul hakkının ağır bastığı haklar?
tek örnek kısas

32) Allah hakkı karını, gününüz hukukunda neye karşılık gelir?
Karın hukuku

33) Kul hakkı neye karşılık gelir?
Özel hukuk

34) Kısas cezasını talep etme ve uygulamaya yetkisini mağdura
ya da velisine verilmesine ne der?
milku'l-kısas

35) Allahın kulun nefsi üzerinde hakkına ne der?
hakkul-isti'bad
(ondan kulluk bekleme hakkı)

36) Aklın uyarlığını tasavvur edebilmesine rağmen, alışılmışı göre
mey. gelmesi mümkün olmayan durum?
Âdeten müstahil

37) Bizzatlihi imkansız, aklın uyarlığını tasavvur edemediği durum?
Aklın ve âdeten müstahil (imkansız)

X X

Hükümün MUHATAP) el-Mahtüm Aleyn

- 1) Sözlükte "yetki, elverişlilik, yeterlilik, orlonına gelen?"
ehlîyet
- 2) Fıkıhta, kişinin dinî ve hukukî hükme muhatap olmaya elverişli olması?
Ehlîyet
- 3) İnsanın bu orlonadaki sorumluluğuna idon alimler ne ad verir?
ehlîyyetü'l - hitâb
- 4) Ehlîyet kaçra aynı?
2
 - a) Uucub ehlîyeti b) Eda ehlîyeti
- 5) İnsan hayatındaki deurdan kaçra aynı?
5
 - a) Cenin c) Temyiz e) Rûd
 - b) Çocukluk d) Bulûğ
- 6) "Kişinin haklara sahip olabilme ve borca altına girebilme ehlîyeti?"
Uucub ehlîyeti
- 7) Fakihler uucub ehlîyetini neye dayandırmış?
Zîmmet
- 8) "İkseriyi haklara ve borçlara ehil kılan şey'i bir vasıf"."
Zîmmet
- 9) Uucub ehlîyetinin temeli nedir?
Hayatla olmak 6allîgî
- 10) (bu ehlîyetin, yos, akil, temyiz ve rûd ile alakası yoktur.)
- 10) Anne karındaki cenin?
eksik uucub ehlîyeti
(sağ deşimesıyla uucub ehlîyetine sahiptir fakat henüz borca altına girmeye ehil olmadığından eksik uucub ehlîyete sahiptir)

11) Vucub ehliyeti ne zaman başlar?

doğumdan itibaren

(Mali haklardan faydalanma ve Mali borcu görmeye tam ehil olur)
(Eda ehliyeti olmadığı için, kurumi temsilcisi yapar)

12) Zimmî ve vucub ehliyetinin kişinin aklından sonra da geçici olarak durum ehliyetini söylerler?

Hanefî fakihleri

13) "Kişinin dinen ve hukukî mütela olacağı torada davranmaya ve hukukî işlem yapmaya elverişli oluşu?"

Eda ehliyeti

14) Eda ehliyetinin diğer isimleri nelerdir?

- muamele
- mübâzeret
- tasarruf
- fîrî ehliyeti

15) Eda ehliyetinin temelini ne oluşturur?

Akl ve temyiz gücü

16) "Kişinin iyiye kötüler, faydalıyı zararlıdan ona hatlarıyla ayırtabilmesi" ? Temyiz

17) Akl ve temyiz gücü tam olursa?

Tam eda ehliyeti

18) Akl ve temyiz gücü eksik olursa?

eksik eda ehliyeti

19) Kişinin eda ehliyetini kazanması kaç kademede gerçekleşir?

3

- Temyiz
- Buluğ
- Rüşd

2) 20) Temyiz öncesi dönem?

- Temyiz çağına gelmemiş çocuk, akıl hastası vb. tam vucub ehliyeti vardır ama eda ehliyeti yoktur.
- Bunlar haklarını kanuni temsilciler vasıtasıyla kullanırlar.
- İradeleri olmadılarından imar ve ibadette mükellef değildirler.
- Fiilleri sebebiyle cümi sorumluluk taşımazlar.
- Sözleri, hukuki fiil ve işlemleri hukuki olarak geçersiz olup yok hükmündedir.

21) Temyiz Dönemi?

- Henüz buluşa ermemiş, fakat temyiz çağına gelmiş çocuklardır.
- Bunlar etnik eda ehliyetine sahiptir.
 - İbadetlerde sorumlu değildir.
 - 7 yaşından buluşa kadar mümeyyez sayılırlar.

22) Temyiz çağından itibaren Allaha iman vacip olduğunu savunur,
mutazile

23) 10 yaşından itibaren namaz ve oruçlu çocuklar mükelleftir diyor?
Ahmed b. Hanbel

24) Mümeyyez çağın yaptığı hukuki işlemler geçerlilik açısından nasıl ayrılır?
3

- Tamamen zararına olan işlemler: Hibe, sadaka, vasiyeti kabul, mal antisi gibi işlemler kimseyle onayına bağlı olmadan geçerli olur.
- Tamamen zararına olan işlemler: Hibe, borç, kefâlet, gibi işlerde mümeyyez de, temsilcisi de yapamaz. (bu sınırına bulaşmak tehlikelidir)
- Hem menfaatine hem zarara ihtimali olan işlemler = alım-satım, kiralamaya şirket gibi işlemlerde ancak kanuni temsilcisinin onayı geçerli olur. (izinsiz yaparsa, yorultuk bozarması, kanuni temsilcisinin onayına kadar askıda kabul edilir).

25) Biyolojik ergenlik?

Buluş

26) Bizzat çocukluk döneminden çıkıp, yetişkin insanlara grubuna katıldığı dönem?
Buluş

27) Fiden eynisi nasıl olur?

Erbeklerin iştihası, bükümü adet görmeyle

28) ⁹ Hükmün bulgı, nasıl olur?

Belli bir aşamayı geç aşamaya ulaşmasıyla

29) Havfije göre hükmün bulgı yası kaçtır?

etret → 18, kız 17

çocukluk → 15

30) Tan eda ehliyeti nasıl kazanılır?

Akil ve bulgı ile

31) ⁹ Kisinin mali konularında normal seviyede tedbirli ve basiretli davranmasına, ne derir?

Rüşd

32) İstihbaratçıların kişinin mali yönü bakımından hukuki işlemlerde tan eda ehliyetini ne ile bilir?

Bulgıya değil Rüşd ile

33) İnsan ehliyeti tanımlandıktan sonra onu daraltan yok eden veya ehliyeti etkilemezseğin ilgili kişiye nispetle bazı hükümlerin değişmesine yol açan durumlara ne derir?

⁹ Ehliyet anızaları

34) Havfijere göre anızalar kaçtır?

2

a) Semâvi b) mektesep

35) meydana gelmesinde kişinin akları veya seğiminin bulunmadığı durumları ifade eden arıza nedir?

Semâvi

36) Semâvi anızalar nelerdir?

a) ⁹ Yoksulluk / Çocukluk (Sığır)

b) Akal hastalığı / Delilik (Cünûn)

c) Akal zayıflığı / Bunaklık (Ateş)

d) Unutma (nisyan)

e) Uyku ve baygınlık (neum ve iğma)

f) Ağrılı ve luhusalık (hayız ve nifas)

g) kölelik

h) ⁹ akıl sağlığını hastalık (maradun'ı - meut)

i) ⁹ akıl sağlığını (meut)

%

37) a) Yaş küçüklüğü / Çocukluk (Sıgar) ⇒ İnsanın doğumundan balıg oluncaya kadar geçen süredir. küçüklük üçe ayrılır:

- ① İbadetler açısından küçüklük: İbadetle mükellef değildir.
- ② Cezalar açısından küçüklük: Suç işlemede ceza uygulanmaz. ^{azap olamaz}
- ③ Mirasın eldörse de çocuk öldüğü mirastan mahrum bırakılmaz.
- ④ Yetkiler açısından küçüklük: Başkasına veli olmaz. kendisinin veliye ihtiyacı vardır.

38) b) Akıl Hastalığı / Delilik (Cünün) ⇒ İyile köhnün arasını ayırmayacak ve işlerin sonuçlarını idrak edemeyerek şekilde dengesizliğine sahip olandır. Akıl hastalığı iki şekildedir:

- ① Devamlı (mutbik) Akıl Hastalığı: Hem haklara ehil olma (ilzâm), hemde borç altına girebilme (iltizâm) açısından ehliyeti tamamen ortadan kaldırır.
- ② Geçici (Gayri mutbik) Akıl Hastalığı: Sıra gibi nöbet dardır. nöbet esnasında ehliyetsiz sayılırlar, normal zamanda tam ehliyetli.

39) Akıl hastası eda ehliyeti açısından ne hükümündedir?

Gayri mümeyyiz küçük

40) c) Kişide doğuştan var olan ya da sonradan ortaya çıkan, akıldaki idrak ve anlama eksikliğinden doğan zayıflığı, yetersizliği, dursaklama ya da geileme durumunu ifade eder?

Akil zayıflığı

41) Etsik anlayışlı, söz ve davranışları tutarsız, işlerini gereği gibi görmekle yetersiz kişiler ne olurlar?

Akli zayıf (bunak / mâtûh)

42) Akıl zayıflığı kaç kısımdır?

- a) Temyiz gücünü tamamen ortadan kaldıran akıl zayıflığı: Bunların durumu akıl hastaları gibidir. Yani temyiz gücüne sahip olmayan çocuk hükümündedir.
- b) Temyiz gücünü ortadan kaldırmayan akıl zayıflığı: mümeyyiz kişiler gibidir.

43) d) Uyku ve Baygınlık (Neum ve iğma) ⇒ Bu halde kişilerin temyiz ve düşünme melekeleri ortadan kalkar. mükellefjetleri düşer. Fakat İbadetlerin vucubiyetleri düşmez sonra boza ederler. Baygınlık çok uzun sürerse bittâel hayat gibi boza da gerekmez.

44) e) Unutma (Nesyan) ⇒

İnsanın sorumlu olduğu şeyi hatırlamasına engel olan durum?
unutma

6

45) Unutma anında atıl tam old. için vucub ve eda ehliyeti ortadan kalkmaz.

46) Unutmak kaçır ayrılır?

2

a) Hukutullah : Namazda unutarak gema-icme özür sayılmaz ama onca, hayken özür sayılır.

b) Hukûkî'l-ibâdet (kul hakkı) : kendi malı olup ortadosunun malını talep ederse malı tozmin etmeli. Vadesi gelen borcu unuttuğunu söylemek borçtan kurtulmaz biziyl.

47) Kâlelik ⇒ kâlelik yalnızca eda ehliyetini değil, vucub ehliyetinde engeller. çünkü kâlelin mülkiyet hakkı yoktur. Bu yüzden vucub ehliyeti eksiktir.

48) "Me'zûn (hukukî işlemler yapması için efendisi tarafından kendisine izin verilmiş) köle, hukukî işlem ehliyetine sahiptir ve kendi adına hukukî işlem yapar" diyer?

Hanefi

49) "Me'zûn köle, yalnızca efendisi adına hukukî işlem yapma yetkisine sahiptir" diyer?

Şâfi

50) Mükâtepe (efendisine belli bir meblağ ödemesi karşılığında hürriyet antlaşması yapmış) köle vucub ehliyetine sahiptir. Azad olduğunda tam eda ehliyetine sahip olur.

51) Ölemler sorularının hastalık hakkında bazı hükümler?

a) Bu hastaların tazarrufları hasta hayatı boyunca kesiltilenmez.

b) Bu hastaların hem vucub hem de eda ehliyeti tamdır.

c) Varis ve alacaklıların aleyhine tazarrufları onların icazetine bağlıdır.

d) Hanefi, Şâfi ve çoğunluğa göre bu kişilerin nikahı sahihtir.

Eğer biri öldüğünde diğer mirasçı olabilir.

e) Malikîye göre nikahı geçersizdir. Taraflar mirasçıda olmaz.

f) Hanefiye göre kocası iddet maddesi içinde ölürse, kadın miras alır hakkına sahiptir.

g) Hanbelîye göre, iddet bittikten sonra ^{bir kadın} bir hastasıyla evlenmedikçe kadın mirasın payı alır.

h) Malikîye göre, bağandığı kocası öldüğünde esnada bir hastasıyla evlenirse olmaz bir mirasçı olur.

60) İla say uardiki sarosıda ciddi, ciddisi de ciddidir, 2
Nikah, talak, ric'atlır.

8

61) İkrakin rukunları nelerdir? 4

- a) mukrih $\Rightarrow$ zorlayan
 - b) mukreh $\Rightarrow$ zorlanan
 - c) mukrehin aleyh $\Rightarrow$ İkrakin konusu (Baskı altındaki kişiye zorla yap
tırılan say. maddeler halinde zorlamayı sağlayan söz söyletmele)
 - d) mukrehin bih $\Rightarrow$ Tehdit edilen ceza (Tehdit türü)
- 62) "Tehdit edilen cezanın miktar ve türü kişiden kişiye ~~g~~ veya ya-
pılması istenilen işe göre değişir" dğr?

Sâfi

63) Cezanın elem verici ve üzücü olması yeterli, dğr?

Mâliki

64) Cezanın büyük bir zarar verici mahiyette olması gerekir, dğr
Hanbalî

65) Hanefilere göre İkrak kaç aynlır? 2

- a) İkrak-ı Malei (Tam zorlama) $\Rightarrow$ kişiyi öldürmekle, organını kesmekle vs.
tehdit edilmesi.
- b) İkrak-ı Gayri-Malei (Eksik zorlama) $\Rightarrow$ sadece üzüntü, sıkıntı vs...

66) İkrakin hükümleri?

Hanefilere göre;

- İkrak altında söylenen sözün bir kısmı muteber, bir kısmı kaatıldır.
- İkrak altında yapılan itiraflar yalın hükümlerde olup geçersizdir.
- Nikah, talak İkrak altındayken de geçerli
- kirabona, alışveriş gibi akıtlar fâsittir. Batıl değildir. İkraktan sonra
sahih hale gelir.

67) ~~Say~~ İslam hutukalarına göre?

- İkrak altında söylenen sözün hiçbir hükmü yoktur.
- İkrak altındakinin talak, alışverişi vs. sahih değildir.

X X

1) Hangi unsurları lafızları hangi kısımlara ayırmışlar?

a) Hâs b) Âmm³ c) müsterek

2) Sözlükte "münferit, tek, yalnız" anlamına gelir.
Hâs

3) "Tek bir manayı (bu mananın fertlerini) token token ifade etmek üzere to-
nulmuş lafız, ne demektir?" Hâs

4) Hâs lafzının çeşitleri nelerdir?

- a) Harfler
- b) Özel isimler
- c) Cins isimler
- d) Sayı isimleri
- e) Tesnifler
- f) Emir ve Nihayetler
- g) mutlak ve mukayyet.

5) a) Harfî cinsler : Hurufîl - meânî kâfîti altında incelenir.

b) Özel isimler : Ahmet, Fatma gibi - zatında diğerleriyle ortak değildirler.

c) Cins isimler : Hükmün bir olmayan birçok fert arasında ortak bir-
lunun bir mana için konmuş isimdir. öe : İnsan lafzı.

Tür ise : hükmün bir olan çeşitli fertler arasında ortak olan bir
mana için konmuş isimdir. İnsan kavramı cinstir. Erkek, kadın gibi
farklı türler vardır. Yarı erkek, kadın türler.

Ayrıca : "ilim (bilgi), ve "cehl (bilgisizlik), gibi sayıtlar isimlerde hâsıdır.

d) Sayı isimleri : İki, beş, otuz, yüz gibi hepsi hâsıdır.

e) Tesnifler : ebeveyn, câhibeyn, imameyn gibi, tesnifler, icadıkları özellik
sınırlı old. için hâsı sayılmışlar.

6) Hâs lafzının bulunduğu durum veya kalıp itibarıyla çeşitleri nelerdir?

a) Mutlak b) Mukayyet

7) "Belirli duayan bir ferdî veya fertleri pâsteren ve kendisinin
herhangi bir sıfatla kayıtlı olmadığına dair bir delil bulunmayan
lafız, hangisidir?" mutlak

8) mutlak lafız delalet ettiği fertleri ne itibarıyla ifade eder?
mâhiyet (hakikat) itibarıyla

9) Mutlak lafız örnekler?

a) "İnsan" lafzı mutlakdır. İnsanın tek veya çok olması, ya da olmaması onun hakikatinden ayrı kauramlardır. Bu sebeple onun kayıt veya sifata delalet etmeyen lafız mutlakdır.

10) Mutlak da, âmm lafızda umum ifade eder. Aralarında bir fark nedir?

a) mutlak ⇒ delalet ettiği fertlerden herhangi birini ifade eder.

b) Âmm ⇒ ise delalet ettiği fertlerin hepsini içine alır.

11) Mutlakla, âmm lafzının farkını gösterecek örnekler yazalım?

a) فَتَقْرِيرُ رَقَبَةٍ : "bir köle azadı pektir," hangisine ârnedir?

mutlak

not: mutlakta şifreli kelime herhangi biri olucaktı. "bir herhangi bir köleyi azad etmek yeterlidir."

b) فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبُ الرِّقَابِ : "savaşta intar edenlerle başlaştığınız zaman boynlarını vurun," hangisine ârnedir?

Âmm

not: Burada bütün intarcıları kapsamaktadır. Savaşta hangi intar edenle karşılaşsan boynunu vur demek. Herhangi birinin değil. Oysa mutlakta herhangi birini azad etmek yeterli. Filtancayı değil. Bu farkı anlarsak mutlakla âmm'ı kolayca ayırtedebiliriz.

12) mutlakta ne özelliği vardır?

Şüyu (yaygınlık)

13) "Cinsinin fertleri arasında yaygın olması ve delalet ettiği Şeyin mahiyet ve hakikatinden belirli olmayan bir ferdî veya fertleri gösteren," neyin türüdür?

Şüyu

14) Âmm da ne özelliği vardır?

İstısrak ve şümûl

15) "Delalet ettiği fertlerin bütünü, hiçbir dışarda balmayacak şekilde kapsayan," neyin türüdür?

İstısrak ve şümûl

2) 16) Âmmî'nin umumu nasıldır?

Sumulî umum'dur

17) Mutlakın umumu nasıldır?

Bedelî umum'dur

18) "Lafız, fertlerinin bütününe kapsamasına, ne denir?"

Sumulî umum

19) "Lafız, debilet ettiği fertlerden herhangi birini ifade etmeye ehvâli olmasına, ne denir?"

Bedelî umum (elverîlik)

20) ما رَأَيْتَ مِنْ رَجُلٍ "hiç bir adam görmedim, sâinde hangi lafız var?"

Sumul umum

Burada رَجُلٌ lafız nebra olduğu için sumul umum ifade eder.

21) mutlakın hükmü nasıldır?

Bir nassda mutlak olarak yer alan bir lafız, başka bir nassda mukayyed olarak gelmemişse, mutlak haline göre amel edilir?

22) Bir örnek veriniz?

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ "kim hasta olur,

veya yolculuk halinde bulunursa, tutamadığı günler sayısına başka günlerde kaza etsin."

Burada أيام kelimesi mutlak olarak zikredilmiş. Peşpeşe doğuşu bildirilmemiştir. Ayrıca başka bir nassda da peşpeşe kaydı yok. Öyleyse burada mutlak haline göre amel edilir.

23) mutlak olarak gelmekle birlikte tatbidine delil varsa mukayyed haline göre amel edilir. Bir örnek veriniz?

مَنْ بَعْدَ وَصِيَّةٍ يُرْصِي بِهَا أَوْ لِي

"Bu paylaştırma ölenin yapacağı vasiyetten ya da borcundan sonradır,"

Burada وَصِيَّةٌ (vasiyet) kelimesi belirli miktarda kayıtlanmış ama bir hadis sarihle vasiyetten maksat üste bir'dir diye kayıtlanmış. Üste birle sınırlı olduğu anlaşılmıştır.

24) "Belirli olmayan bir ferdî veya fertleri göstermekle birlikte kendisinin herhangi bir sıfatla sınırlanmadığına dair delil bulunan lafız" nedir? Mutayyed 4

25) Mutayyede bir örnek veriniz?

جَلَّ → mutlak

جَلَّ مُسْلِمًا ⇒ (müslüman adam) mutayyed.

Birincisinde herhangi bir adam kastedildiği için mutlak, ikincisinde müslüman adam'la sınırladığımız ve müslüman olmayanları kapsam dışı bıraktığımız için Mutayyettir.

26) Mutayyedin hükme nasıdır?

Bir nassda mutayyed olarak yer alan bir lafız, başka bir nassda mutlak olarak geçmemişse, kayıtlı haline göre amel edilir. (kaldırıldığına dair delil bulunmadıkça geçerlidir)

27) Mutayyedin hükmüne dair bir örnek veriniz?

شَهْرَيْنِ مِنْهَا يَحِينَ ⇒ "peşpeşe iki ay oruç tutma" ifadesinin yer aldığı zihar kefaretilinde "peşpeşe, kaydını kaldıran başka bir delil bulunmadığından tatyide göre amel edilir.

28) Kaydın kaldırıldığına dair delil bulunan mutayyed için örnek?

"kendileriyle birleştiginiz karılarınızdan olup eülerinizde bulunan üvey kızlarınız ile eülermeniz size haram kıldı", ayetindeki "üvey kızlarınız", ifadesi "eülerinizde bulunan" şeklinde kayıtlıdır.

Fakat aydın devamında "kızların annesiyle zifafa girmeyerseniz eülermeniz bir beis yoktur", diyerek "eülerinizde bulunan" kaydını kaldırmıştır.

29) Mutlakin mutayyede hamli kaç şekilde olur?

4

- Hem hüküm, hem de dayandığı sebep aynıdır.
- Hem hüküm, hem de dayandığı sebep farklıdır.
- Hükümler farklı, sebepler, ~~aynı~~ birdir.
- Hükümler bir, sebepler farklıdır.

Şimdi bunları tek tek örneklerle açıklayacağız. %

20) Mutlakın Mukayyede hamli konusunda hem hüküm, hem de sebebin aynı olmasına örnek?

Bir ayette: "Les kon, domuz eti --- haron kılndı,"

Basta bir ayette: "atılmış kon haron kılndı," diye geçer.

Birinci ayetteki kon mutlak. atılmış koyu yak. İkinci ayetteki kon mukayyettir. Atılmış koyu var.

İkisinde de hüküm aynı: kon'un haron olması

İkisinde de sebep aynı: kon yemenin, içmenin zararlı olması

21) Mutlakın Mukayyede hamli konusunda hem hüküm, hem de sebebin farklı olmasına örnek veriniz?

Hem hüküm hem sebep farklı olursa mutlak mukayyede ham olunmaz!

Bir ayette hırsızlık ederin ellerinin kesilmesi emredilir.

Basta bir ayette abdest alırken ellerin dirseklerle yitirmesi istenir.

Birinci ayette "eller" lafzı mutlak.

İkinci ayette "dirseklerle kadar," lafzı mukayyettir.

Birinci ayette ellerin kesilmesi, ikincide ellerin yitirmesi hükmi vardır. İkisi de farklı şeylerdir. Yine birinci ayette sebep hırsızlıktır. İkinci de sebep namazdır. İkisi de ayrı şeylerdir.

Bu durumda mutlak mukayyede ham olunmaz! Aralarında bir bağ yoktur.

22) Mutlakın Mukayyede hamli konusunda hükümlerin farklı, sebeplerin bir olmasına örnek veriniz?

Hüküm farklı, sebep birse, mutlak mukayyede ham olunmaz.

Bir ayette "abdest için elleri dirseklerle kadar yitirsin,"

İkinci ayette "kolları mesh edin, (teymimün ayeti.)"

Birincide "dirseklerle kadar," lafzı mukayyettir.

İkincide "kolları mesh edin," lafzı mutlak.

Birincide yitirme hükmü, ikincide mesh etme hükmü vardır. İki hüküm farklıdır. Ama sebep aynıdır.

33) mutlak mukayyede hami konusunda hükümlerin bir [6] sebeplerin farklı olmasına örnek veriniz?

Bu durumda da hanefiye göre mutlak mukayyede ham olunmaz.

Birinci ayette, yani zihar ayetinde "bir köleyi hürriyetine kavuşturmak" dır.

İkinci ayette, adam öldürme kefaretilinde "mümin bir köle azad edin" dır.

Birinci ayette köle lafzı mutlakdır. İkinci ayette "mümin" ile bağlanmış ve mukayyede olmuştur.

İkisinde de hüküm bir köle azad etmenin gerekliliği sebepler farklıdır: birincide sebep zihar, ikincide hata ile adam öldürmedir.

Bu durumda mutlak mukayyede ham olunmaz.

34) Bir fihlin ilerde kesin olarak yerine getirilmesi talebine delalet eden söz veya sözcüktür? Namaz kıl, oruç tut gibi.

Emir

35) Bu talep hangi şekillerde karşımıza çıkar?

a) Emir sıvası ile ⇒ Namaz kılın gibi.

b) Talep maksadıyla kullanılan haber cümlesi ile ⇒ "Anneler çocuklarını emzirinler" gibi. Burada maksat çocukları emzirtmek için haber vermek değil, annelerden çocuklarını emzirmeyi talep etmektir.

c) Rafına emir "lami", gelen fihlin muzari sıvası ile.

36) Emirnin Dealetleri nelerdir?

a) Nedb c) Vucub

b) İrsâd d) İbaha

37) "kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda fihlin yapılmasını istemek" ne demektir.

Nedb ve İrsâd
(mendub) (diniyi fayda)
(yol gösterme)

38) Emir delâletlerini örneklerle açıklayalım?

- Karine «ibah» ya delâlet ediyorlar, emredilen işin «mubah» olduğunu anlarız.
- Karine me'murun birinin «nadb», ya da talep edildiğini gösteriyorsa, emrin «mendub», hâk ve «müstehab»lık olduğunu anlarız.
- Karine, dünyevi faydaların sağlanmasına yönelik bir hatırlatma olduğunu ve me'murun birinin «irşad», ya da talep edildiğini gösteriyorsa, emrin «irşad», marasim olduğunu anlarız.
- Karine «eğitim», ve «güzel davranışlara alıştırmak», maksadıyla fîlin yapılmasını talep ediyorsa «te'dib», ifade ettiğini anlarız.
- Yukarıdaki durumların her biri varsa vucup manası esas alınır.

39) Nihayden sonra gelen emir sigası, yani haram kılmadan sonra gelen emir sigası konusunda farklı görüşler vardır?

a) Böyle bir emir sigası ibahya delâlet eder.
Bunu savunan Safîdî

b) Böyle bir emir sigası vucuba delâlet eder.
Bunu savunan Hanefîler

c) Böyle bir emir sigası, yasak ve haramlık hükümleri ortadan kaldırır. Yasaktan önceki hüküm (mubah, vacip) geri gelir. yani yasak olmadan önce hüküm neye göre o olur.

40) Emir derhal yapılıp yapılmaması hususundaki görüşler?

a) Fevren (hemen) yerine getirme

b) Terâhiyen (geçmiş zaman içinde) yerine getirme

Bu durum değişebilir.

Öe: Ramazan orucu → fevren ifade eder. (Zira belirtilen vaktle yapılması şarttır.)

• 5 vaktli namaz → fevren ifade etmez. (belirtilen vaktin herhangi bir parçasında yapılabilir. vaktin başında yapılmadı diye penahlanılmaz)

• Zekat, kaza orucu → fevren ifade etmez. Terâhiyen ifade eder.

• Hayırlı işlerde hemen yerine (fevren) getirmek fazilettir.

41) "Fılden el almak ve fırlı terk etmek talebine delalet eden söz? Nehiy

42) Bu talep hangi sözlerde karşımıza çıkar?

- Nehiy sögesi ile
- Fılden 'el almak talebini gösteren emir sögesi ile, "alq-verse" barakın, gibi.
- Nehiy mastarından türetilmiş fiil ile.
- "Tahrım", (haran kılma) mastarından türetilmiş fiil ile veya he- lallığın nefyektirilmesi ile.

43) Nehyin emirde farklı tarafı nedir?

Nehy edilen şeyden el almak derhal (fevri) olmalı ve sürekli (tebri) olmalıdır. Emir de ise fevri ve tebri olabilir.

44) Nehyin delaleti nedir?

- Cumhura göre haran kılınmasını gösterir.
- Bazı usulculara göre nehiy mekruha delalet eder.
- Bazılarına göre ise tahrim ve kerah arasında "müstrek" dir. Kerah olmadıkça, bunlardan herhangi birine delalet etmez.

45) Sözlemlerle "kapsayın", "samil olan", "genel", gibi anlamlara gelir? Amr

46) "Tek bir manayı gösteren ve belirli bir miktarda sınırlı ol- maksızın bu mananın kendisinde gerçekleştiği bütün farklı kop- sayın lafız", nedir? Amr

47) Arap dilinde umum ifade eden lafızlar hangileridir?

- küll
- cemi
- ağıul emir kipleri

- lamı taşıyan lafızlar
- marifeye muvafık olan ağıullar
- topluluk isimleri
- cins isimler
- sorular
- ismi mevzuiller
- sert isimleri
- olumsuz cümledeki negat kelimeler

%

48) Âmm 'in delaleti nedir?

Tahsis edilmediği dair bir delil olmadıkça âmm lafzın bütün fertlerine delalet etmesi esastır.

49) Âmm lafzın kullanılış itibarıyla içine aldığı fertlerden bir kısmın dışarıda tutulmasına, kapsamının daraltılmasına ne denir?

Tahsis

50) Âmm lafzının delaleti zannidir (ihtimalidir) dıyer kimdir?

müketellim usulcileri

51) Tahsis edilmediği sürece âmm lafzı delaleti kat'idir dıyer?

Hanefiler

52) Biterak besmeleyi terk eden kişinin kestirini ^{hemek} haramdır dıyer?

Hanefiler

53) Böyle bir etin yenmesi caizdir dıyer?

Safiler

54) Umum lafızları kas yolla tahsis edilir?

E

a) munfasıl m. b) muttasıl muhassıs

55) "Âmm 'i ihtiva eden nassın bir cüz'ü (parçası) olmayın tahsis delili?"

munfasıl muhassıs

56) Munfasıl tahsis yolları nelerdir?

- atıl ve dıgı
- konuşanın sözle beyanı
- kullanımı arız ve nakli delildir.

57) "Âmm lafzın kullanıldığı cümle içinde, kapsamı bir acıdan daraltın bütün unutulmuş, ne denir?"

muttasıl muhassıs

58) muttasıl muhassıs yolları nelerdir?

- istisna - sıfat - şart - gaye

59) Hanefi kaynaklarında "mefhum-ı muhalif", lafız hangisi
anılır? tahsis-i -şey'i bîz-zikr

60) "Her biri ayrı bir vaz' ile olmak üzere birden fazla manaya
konulmuş lafızdır, ? Müşterek

61) müşterek lafızların Türkçede ne denir?
es sesli (çok anlamlı) kelimeler

62) müşterek lafızlara örnek?

• Kuz ⇒ bu lafız kadının hem hayız dönemi hem de temizlik
dönemi için kullanılmış müşterek bir lafızdır.

• Mevla ⇒ Bu da müşterek lafızdır. Hem "azad eden efendi" hem
de "azatlı köle" anlamında kullanılmıştır.

• Ayn (عَيْن) ⇒ kelimesi de müşterehtir. Su pinarı, göz ve ayn
manalarında kullanılmıştır.

63) Arap dilinde bir kelime neden birden çok anlamda kullanılmıştır?

a) kabilelerin farklı kullanımlarından

b) Lafızın iki farklı anlam arasında ortak bir anlam için konulmuş
olmasından. Kuz gibi.

c) Lafızın mecazî bir manada kullanılmasıdır. Bu daha sonra
dijî hakikat haline gelir.

64) Müşterek'in hükmü nedir?

Lafızda asıl olan müşterek olmamaktır. Lafızda müşterek olmama
ihtimali varsa bu tercih edilir. Lafızın müşterek olduğu kesinleşirse,
başka noktalara müracaat edilerek, delalet ettiği manalardan biri tercih
edilinceye kadar tevakkuf (duraksama) edilmesi gereklidir.

Bu anlamlardan biri tercih edildiğinde, bu lafız
ismi "müevvelî" olur.

65) "Bir lafız bütün manalarının aynı andaastedilmiş olmasına",
ne denir? Umumi - müşterek

66) Umumi - müşterek'i kabul etmeyenler kimlerdir?

Hanefiler

(Onlara göre her bir mana ayrı bir vaz' ın konusudur)

7) 67) kullandığı mana bakımından lafızlar kaçaya ayrılır?

4

- a) Hakikat
- b) Mecaz
- c) Sarih
- d) Kinaye

68) "konulduğu manada kullanılan lafız" ?

Hakikat

69) Hakikat kaçaya ayrılır ?

(3)

- a) Lüğavi
- b) Şer-i
- c) Örfi

70) "Dilde hangi mana için konulmuş ise o manada kullanılan lafız" ,

Lüğavi hakikat

71) Lüğavi hakikate örnek veriniz ?

- güneş (es-Sems)
- ay (el-kamer)
- yıldız (en-Necm)

> bilinen manalar için konmuştur.

72) "Şer'in tasdiği manada kullanılan lafızlar" ,

Şer-i hakikat

73) Şer-i hakikate örnek veriniz ?

- nazar (es-Sabot)
- hac (el-hacc)
- zekat (ez-Zekat)
- eutenme (ez-Zevae)
- muhalea (el-Hul')

74) "Örfte kendisiyle hangi mana tasdiğiyle o manada kullanılan lafız" ,

Örfi hakikat

75) Örfi hakikate örnek veriniz ?

a) Genel örf ⇒ "es-seyyare" , - "ed -Dâbbe"

b) Özel örf ⇒ fıkah, etik, kutlan, ceza, ref, nasb us...
rim ve meslek sahiplerine özgüdür.

76) Hakikatın kökünü nedir ?

- Hakikat için konulduğu mana sabit olur.
- Hakikat mecaza tercih edilir.

77) "Habitsi manasının kastedilmediğini gösteren bir alâka ve karineden ötürü konulduğu manadan başka bir manada kullanılan lafızlara" ne deriz? 12
Mecaz

78) "lafız duyulan kisinin zihninde, lafızın habiki manası ile bulundığı mana arasında kurulan bağlantı"
Alâka

79) Alâkanın çeşitleri?

- Benzerlik
- İstihare
- mecazî-mürsel
- karine

→ "mecazın gerçekleşmesi için habiki anlamdan mecazi anlama nakil ve itisi arasında alâka vardır."

80) "Alâkanın bir benzerlik olması halinde mecaza ne deriz?"
İstihare

Öz: "aslan" kelimesi mecazdır. Çünkü, aslanın habiki anlamı arasında (cesaret açısından) benzerlik ilişkisi vardır.

81) "Benzerlikten başka bir alâka söz konusu ise buna ne deriz?"
Mecazî-mürsel

Öz: Kuranda "boyun (köle) azadı" denirken, kölenin bir cüzü den boyundan bahsedilmiştir. Boyunla köle arasında köllük - cüzilik ilişkisi vardır. Burada köle azadından bahsedilmiştir. Benzerlik dışında bir alâkadan bahsedildiği için mecazî-mürsel vardır.

Öz: "parmaklarını kulaklarına tıkıyor" ayetinde de mecazî-mürsel vardır. parmak ucları kastedilmiştir.

82) "Lafızın habiki manasında kullanılmadığını göstermeye elverişli belirti" ?
Karine

Öz: "Bu ağaçtan yedim" denirken meyvesinden kastedilir.

Öz: Adam evden çıkmak isteyen kuruşuna engel olmak için

"Çıkarsan başın" demesi. Yani o an çıkarsa. Diğer durumlarda çıkarsa değil.

83) Mecazın hükmü nedir?

Mecazın hükmünü en iyi açıklayan cümle şudur:

« Kelamın i'mali ihtimalinden evladır »

« Mana-yı hakiki müteazzır oldu ki mecaza gidilir »

Kaideleri gördüğünce, bir söz hakikat manası olarak bir anlam ifade etmiyorsa, kare ile mecaz anlamına gidilir. Öe: uled kelimesi çocuk anlamında kullanılır. Torun hakkında kullanılması mecaz olur.

84) Habitle mecazın birleştirilmesini imkansız görenler kimlerdir?

Hanefiler

Hanefiler, bir kelimenin aynı anda hem habiti hem mecaz anlamında kullanılması, iki zıt arası birleştirmek gibi imkansızdır demişler. Örneğin: « Aslan gördüm, deyince, hem vahşi hayvanın hem de cesur insanın anılması imkansızdır.

85) Bir takım durumlar istisna olmak üzere ilke olarak habitle mecazın cem'ini caiz görenler kimlerdir?

Sâfiiler

86) « İster habikat ister mecaz olsun, çok kullanılmamasından ötürü kendisi ile kastedilen mana açıkça anlaşılan lafızlara ne deriz? »

Sarih

87) Sarih habikat türüne örnek = « Sen boşsun », satım, biralana da. Sarih mecaz türüne örnek = « Bu tencereden yemem », « Bu ayağımı »,

88) Sarih hükmü nedir?

Söyleyenin niyetine bakılmaksızın gereğinin sabit olmasıdır.

Öe: « Bu malımı sattım », ben de « aldım », demek sözleşme hükümleridir. « Bu sözümle birabıma kastediyordum », gibi beyanlara itibar edilmez.

89) Sarih karşıtı nedir?

Kenâye

80) Sözlükte "birşeyi birşeyle örtmek", anlamında olup, kendisiyle test edilen mana kapalıdır ve herhangi bir karine bulunmadan anlaşılamayacak kadar kapalıdır lafız.

Basta bir deyişle, söyleyenin niyetinin bilinmesiyle veya başka bir karine ile anlaşılabilen lafızlara ne deriz?

Kinaye

Öz: Adam karısına "Ailene dön", veya "dilediğin yere git, dediğinde, burada bir kapalılık var. Ancak kocanın kendi bastırması veya başka bir karinenin bulunmasıyla giderilir.

91) Kinayenin kavması nedir?

niyet veya halin delaleti gibi herhangi bir delille sabittir.

Y Y

1) Manaya Delaletinin Acaılığı bakımından lafızlar kaç kategoriye incelenmiştir? 2

① Haneefice göre

② Hanefiler dışındakilerine göre.

2) Haneefice göre manaya Delaletinin Acaılığı bakımından lafızlar kaçoya ayrılır? 4

a) Zahir

c) Müfesser

b) Naes

d) Muhkem

3) "Manası açık olan, anlaşılmak için harici bir tariheye ihtiyacı bulunmayan, tevil ve tahsis ihtimaline açık bulunan, sözün söylenme sebebi olmayan sözcektir,

Daha açık bir deyimle " bir söz ilk duyulduğunda oradan herhangi anlaşılabileceği, bununla birlikte sözün söyleyenin o sözün söylenme sebebi olmayan anlamı " nedir?

Zahir

4) Zahir bir örnek veriniz?

Faiz ayetinde "alışverişin helâl, faizin haram olduğu" ayetin zahirinden anlaşıyor, fakat ayetin gönderilme sebebi bunu ifade etmek değildir. Ayetin bağlamında müfesser "alışveriş de faiz gibidir, diyerek kendi kafalarınınca bir benzetme yapmaktadırlar. Allah da bunu reddetmek üzere, ibtisnin aynı şey olmadığını ifade etmek için "alışveriş helâl faiz haramdır" buyurmuş.

İşte, zahir; bir sözden ilk olarak anlaşılmakla birlikte, o amaç için söylenmemiş olandır.

5) Zahirin hükümü nedir?

Aksine bir delil bulunmadıkça lafızdan ilk olarak anlaşılan anlamın esas alınması ve buna göre hüküm verilmesidir.

6) "Anlamı açık olan ve kendisinden çıkarılan hüküm sözün asıl sebebe sebebiyle teskil eden, bununla birlikte tevil ve tahsis ihtimali de bulunan sözcektir" nedir?

Nass

↓
farklı yorumlara

↓
Sınırlanmış

7) Nass'a örnek veriniz?

2

Farz ayetinde nass olan nokta yani "Allah alıversin" helâl, farzî harâm kılınır, ayetinde nass olan nokta, bu ibâsin aynı şey olmadıdır.

8) Nass'ın hükme nedir?

Nassın hükmü de zahir gibidir. Nass da tevil (farklı yorumlanmaya) müsâil olmakla birlikte, bunun tevil edilebilme ihtimali zahir göre daha azdır.

9) "Anlamı açık olan, tevil (farklı yorumlanma) ve tahsis (sınırlama) ihtimaline de kapalı bulunan söz"dür. Bu söz"ün açıklık bakımından zahir ve nass olan daha üstündür,?"

Müfesser

10) Müfesser'e örnek veriniz?

"Zinâ eden kadın ve erkeğe "yüz" sopa vurunuz", ayetinde anlatılmak istenen açık ve net bir şekilde söylenmiştir. Yüz bir sayıdır ve sayı eksiklik ve fazlalık ihtimaline kapalıdır. Yani o kadar açık ki tevil ve tahsis ihtiyacı yoktur.

11) Müfesserin hükmü nedir?

Sözün kesin olarak gösterdiği anlama uygun hareket etmek gerekir. Bu söz"ün başka türlü yorumlanmaya elverişli değildir.

12) "Hükme açık olarak, delalet eden, farklı yorumlanma, tahsis ve neshe ihtimali olmayan söz"dür,?"

Muhkem

13) Muhkem'in hükmü nedir?

Dini ayatla tutan inancı konular, ahlâk ve fâzilet prensipleri ve süreklilik ve devamlılık ifade eden nasslar böyledir. Yani anlama uygun hareket etmek zorundadır.

14) Muhkeme örnek veriniz?

"peygamber hanımları ile edilmek asla câiz değildir", Bunun iptal ihtimali yoktur. Nesh Hz. Pey. zamanında idi.

15) Bu 4 söz"üğü zayıflar kuvvetiğe göre sıralayınız?

Zahir - Nass - Müfesser - Muhkem (en kuvvetlisidir)
en açık olan

2) 16) müfesser ve muhkemin kat'i olması ne demektir? 3
Asla başka ihtimal söz konusu değildir

17) Zahir ve Nass'ın kat'i olması ne demektir?
Bir delille dengeli olarak başka bir anlama yorumla ihtimaline aittir.

18) Delileli ancak olan sözütlerin hükümlerinin birbirleriyle gelişmesi durumunda neler yapılır?

a) Zahir ile Nass geliştiğinde $\Rightarrow$ Nass'ın hükmü esas alınır. Çünkü nass zahire göre daha acik bir sözüdür. Sınırlamayı hatırlayın (Zahir - nass - müfesser - muhkem). Muhkem aciklikta zime yapandır. Diğerlerini ona göre kıyasla.

ÖR: Bir ayette eulenilmesi harom olan kadınlar belirtilmiştir. sonra gelen ayette ise "bunun dışındaki kadınlar size helal kılndı" denilmektedir. Bu ayetin zahirinden, önceki kadınların dışındaki kadınlarla eulenmenin helal olduğu açıkça görölmektedir.

Başka bir ayette ise eulenilecek kadınların sayısı dörtle sınırlandırılması nass'tır. Böyle bir gelişimde nassın hükmü esas alınır. 4 ten fazla kadınla eulenmenin harom olduğu sonucu esas alınır.

b) Nass ile Müfesser geliştiğinde $\Rightarrow$ Müfesserin hükmü esas alınır. Çünkü aciklik müfesserde nassa göre daha fazladır.

ÖR: Bir hadiste "dörtü kadının abdesti için ehen namaz için abdest al, denilmiştir. Diğer bir hadiste "eher namaz vakti için abdest al, denilmiştir. Birinci hadis nass dır: yorumu aciktır. İkinci hadis müfessendir. yorumu kapalıdır.

c) Muhkem ile nass geliştiğinde $\Rightarrow$ Muhkem'in hükmü esas alınır.

19) Harifler dışındakiler göre Manaya Delaletinin acılığı bakımından lafızlar nasıl ayrılır? 2

a) Zahir b) Nass

20) "Manası zanni olarak delalet eden sözüt, ?"
Zahir

21) "Manasına kat'i olarak delalet eden ve başka bir ihtimale aittir olmayan sözüt, ?"
Nass

ÖR: Özel isimler ve sayı isimleri

22) Hanefi terminolojisinde müfesser olan, hanefilerin dışındakiler-
lere göre neye karşılık gelir?

Nass

23) Diğer usulcular nezdinde yaygın olmayan lafız hangisidir?
müfesser

24) Hanefiler dışındakiler göre ister zanni ister kat'i olarak manasına
açık bir şekilde delil eden sözün hangisidir?

muhtem

25) Hanefiler dışındakilerine göre muhtem lafız, hanefi terminolojisinde
hangi lafızları kapsar?

Zahir ve Nass

26) "Sözüğü zahir anlamından alıp, bir delile dayanarak başka bir
anlama getirmek" ?
Tevil

27) Tevilin sahih olması için gerekli şartlar nelerdir?

a) Tevil edilen sözün teville müsait olmasıdır. Ö.e: Zahir ve Nass
yorumu açık sözlerdir. Müfesser ve Muhtem ise farklı yorumlanmaya
açık olmayan sözlerdir. Bunlar dikkate alınmalıdır.

b) Tevil sonucu sözüğe verilen anlam, o sözüğe verilmesi muhtem
anamlardan olmalı. Yani her sözüğü istediğimiz her anlama
yorumlayamayız.

c) Tevil, geri bir delile dayanmalıdır.

28) Tevil kaç türdür?

2

a) Yakın tevil b) Uzak tevil

29) "Akla kolayca gelmesi teville ne demektir" ?

yakın tevil

Bu tevilin doğruluğunu ispat için herhangi bir delil yeterlidir.

Ö.e: Namaza kalktığınızda yüzünüzü yıkayın" Buradaki "kalkmak", "namaza kalk-
tıktan sonra" şeklinde yorumlanmıştır.

30) "Akla kolayca gelmeyen teville ne demektir" ?

uzak tevil

Bu tevilin doğruluğunu ispat için güçlü bir delilin bulunması gerekir.

%

31) Harefiye göre Manaya Delaletinin Kapatılışı bakımından kâfular kaçtır? 4

a) Hafi b) Müstakil c) Mücemel d) Mutezabih

Bunlar daha az kapalıdan en kapalıya doğru sıralanmıştır.

32) "Anlam altında yapısal olarak açık olmakla birlikte, kapsamında birçok fiil bulunan ve bu fiillerin bir kısmına delaleti açık olmadığı için bir inceleme ve araştırmaya ihtiyacı gösteren sözler?"

Hafi

33) Hafiye bir örnek veriniz?

Ayetle geçen "hırsız" sözünün anlamı açıktır. Yani bu sözün duyulan herkes hırsızın ne manaya geldiğini bilir. Fakat; yankesici (tarror), kefer soyucu (nebbah) gibi kimseler hırsız sözünün kapsamındadır değil midir burada bir kapalılık söz konusu.

34) Hafinin hükmü nedir?

Kapalı olduğu konuda önce incelenip araştırma yapıldıktan sonra uygulanabilir.

35) Kefer soyucu hırsız sayılmaz diyor?

Hanefi - Muhammed

36) Kefer soyucu hırsız sayılır diyor?

Yusuf ve diğer üç imam

37) "Kendisiyle bastadiken anlam ancak kendisini kusan karine ve emreler zâirinde incelemede bulunma ve düşünme yoluyla anlaşılabilen sözler?"

Müstakil

38) Müstakile örnek veriniz?

"Kur" kelimesi hem tadının âdeti hem de temizlik dönemi için kullanılmıştır. Bu eş sesli bir sözcüktür. Acaba ayette hangisi kast edildi? Burada müstakil bir durum vardır müctehid burada hangisinin kullanılabilir olabileceğini, bir takım emre ve karineler yoluyla araştırır sonunda hangisinin kast edildiğine dair bir kanaat ileri sürer ve o şekilde amel eder.

39) müstahilin hükmü nedir?

16

Sözü'nün gelebileceği anlamlar ele alınıp sözle ilgili kâineler aracılığıyla bu anlamlardan hangisinin tasdik edildiğini belirlemek için ihtihad edilir.

40) "Sözün sahibi tarafından bir açıklama yapılmadan ne tasdik edildiği anlaşılmayan sözce?"

Mücmel

41) Mücmelin kaç türü vardır?

3

a) Birden fazla anlamı bulunan ve hangisinin tasdik edildiğine dair kâine bulunmadığından mücmel olan lafız.

Öz: müsterek (es-sedi) lafızlar başlıdır.

b) Sözleklebi anlamlardan, Şâiri tasdik ettiği özel bir anlama nakledilmiş olması sebebiyle mücmel olan lafız.

Öz: Salâtın sözlebi anlamı dua etmektir. Fakat Allahın sabit kelimesinden tasdik namazdır. Veya Zekat'ın sözlebi anlamı temizlik, arınmadır. Fakat Allahın tasdik ettiği mâli bir ibadettir. İki bunların ne olduğunu Allah ve Rasulu açıklamadığı müddetçe biz salât us... kelimelerinden neyin tasdik edildiğini anıyamayız.

c) Lafızın, alışık olunmayan bir anlamda kullanılmasıyla mücmel olan lafız. Öz: Bir ayette "helâa, kelimesi geçer. "pek hırslı", anlamına gelir. Pek alışık olunmayan bir durum olmadığından, ayetin devamında Allah bunu açıklamıştır. "kendisine kötülük doluyordu" deni sözlebi ile karşılığında ise cimsiler, demektir.

42) Mücmelin hükmü nedir?

Kendisiyle neyin tasdik edildiğine dair açıklama gelmedikçe onunla amel etmenin câiz olmayışıdır. Şâiri tarafından yapılan açıklama da ise iki ihtimal bulur:

a) Açıklamanın tam olması ⇒ Bu durumda mücmel müfessese döner. Salât, saum, zekat gibi kelimeleri şâiri bu şekilde açıklamıştır.

b) Açıklamanın tam olmaması ⇒ Bu durumda mücmel müstahil döner. Bir derece daha anlaşılmaz hale gelmiş olur. Öz: Riba sözü başlıdır. Sözlebi anlamı faizdir, Fakat Allah bunu özel bir anlamda kullanmıştır. Peygamberimiz bunu açıklamıştır. Başka ayette mücmel olan riba ifadesi hadislerle yapılan açıklama sonucu müstahil olmuştur.

43) "kondisiyle kâstâdler anlamın hiç kimse tarafından bitinece- [7]
ceği veya ancak ilimde üstün mertebeye sahip kimselerce bitinebi-
leceği ölçüde kapalı olan sözler"

mütazabih

44) Kapalılık bakımından en zinde ki lafız hangisidir?

mütazabih

45) mütazabihe örnek?

- Harufu mutataa
- el - yuz vb. teşbih ifade eden kelimeler.

46) mütazabihın hükmü nedir?

Seri ameli hükümleri beyan eden ayet ve hadislerde bu anlamda mütazabih sözlerle yoktur. Çünki ameli hükümler uygulanmak üzere indi-
rilmiştir. Kimse tarafından anlatılmayan ayetlerin uygulanması beklenmez.

47) Hangilere göre manaya delaletinin Sebli bakımından lafızlar kaç türlüdür?

4

a) İbârenin Delâleti	c) Nossin delaleti
b) İsâretin Delâleti	d) İktizanın delaleti

48) "Bir nossin ibâresinin nassatı derhal anlaşılır anlamı göstermesi"

İbârenin Delâleti

49) İbârenin delaleti 'nin diğer adı nedir?

"nossin harfi (literal) anlamı"

50) İbârenin Delaletine örnek?

"Allah alâsuerîni hebâ, farzi harâm buldı"

51) "Nossin ibâresinin dışında delalet ettiği anlamdır." veya "nossin
nossin gönderilmesinin aslı ve fâil anlamı dışında dâimî bir-
kıta aslı anlamın gösterdiği bir kâstâ anlamı delalet etmesi"

İsâretin Delâleti

Bu delalet bazen açık, bazen derince düşünmeyi gerektirecek
kadar kapalı olur.

52) Açık delalete örnek?

"süt emzirmedi tanımlamak isteyenler için anneler çocukların bir ton yıl emzirirler. Onların yiyeceğini ve giyeceğini sağlamak ancak birin için değeri varsa ona aittir,"

Bu ayetin aslı anlamı ⇒ Emziren kadınların nafaka ve giyim masraflarının babaya ait olduğu.

Bu ayetin tabii anlamı ⇒ Gocuğun nesebini babaya ait olduğu.

Ayetin gönderile amacı içinde yer almaz ama "gocuğun nesebini babaya ait olması, hükümler : nafaka yalnız babaya aittir, Babası kureyşli olan çocuk kureyşlidir vs... gibi hükümleri çıkarıyoruz.

53) Kapalı delalete örnek?

Anne baba ayetinde, birinci ayette hamilelik ve sütten beslenmenin 30 ay olduğu, ikinci ayette sütten beslenmenin 2 yıl olduğu belirtilir. Bu ikisi birlikte değerlendirilerek hamileliğin en alt sınırının 6 ay olduğu anlaşılr.

54) "O nass da yer alan hükümler inceleme ve ihtihada gerek duyulmaksızın sırf dil unsuruna dayanarak anlaşılabilecek olan illettaki ortaklık sebebiyle nassla belirtilmeyen durum hakkında da geçerli olduğuna delâlet etmesidir,"?

Nassın delaleti

55) Diğer bir adı "delâletin Delaleti", olan delâlet hangisidir?

Nassın delaleti

56) Nassın Delaletine örnek?

Allah ayette : "Ana babaya öf bile demeyin", buyuruyor. Öf denenin öksinde onlara kötü davranma, döme vs. ninde horon olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Allah : "yetim malı yemeyin, derken, sadece yeme değil telef etme, yakma, latife atmanın da yasaklandığını, delâletle anlıyoruz.

57) Başta Safiler olmak üzere nassın delaletine ne ad vermişlerdir?

Kıyas - celi

58) Nassın delâletinin diğer adı nedir? ⇒ Fahvâ'l - hitâb (sözün gayesi)

59) Safiler nassın delâletine ne der? ⇒ mefhûmî'l - muvâfâqat %

60) "Nassın anlamının doğru veya zayıf yönden" sağlığı tartışılabilir. Zira sadece zihni geçmeyen bir şeyin var olduğu kabul edildiğinde nass o şeye ihtizal (gözetim) yoluyla delâlet eder,?"

İhtizanın Delâleti

Ö: "Ümmetinden hata, unutmaya ve tehdit altında yaptıkları şeylerin penahı kaldırılmıştır."

Ö: Hicret eden müslümanlara ayetle "futura" denmiştir. Futura malı olmayınca derler. Ama bazılarının mektebe malları vardı. Burdan anlaşılır ki nassın mektebedeki mallarına hakimiyeti hicretle sona ermiştir.

61) Delâletlerin hükümleri nasıldır,?

a) Tahsis veya te'vil gibi kısıtlardan sonra bir delil bulunmadıkça bu delâletlerle hüküm kat'i olarak sabit olur.

b) İbarenin delâleti, isaretin delâletinden daha güçlüdür. (Sıroyı düşünün). Yani ibarenin delâletiyle, isaretin delâleti çatışınca, ibarenin delâleti tercih edilir. Çünkü ibarenin delâleti nassın geliş maksadı olan hükme gösterirken, isaretin delâleti nassın geliş amacı olmayan hükme gösterir.

c) İsaretin delâleti, nassın delâletinden daha güçlüdür. Yani isaretin delâletiyle, nassın delâleti çatışınca, isaretin delâleti tercih edilir. Çünkü, isaretin delâleti hükme sözleriyle delâlet ettiği halde, nassın delâleti hükme sözlerden anlaşılırlikle delâlet eder.

d) Nassın delâleti, ihtizanın delâletinden daha güçlüdür. Çünkü nassın lafzı, ihtizanın delâletiyle sabit olan hükme ibaresiyle ya da ihtizayla değil genel anlamıyla delâlet eder.

62) Delâletler arasındaki kuvvet farklılığının etkisi ne zaman ortaya çıkar?

Delâletler arasında bir çatışma olduğunda

63) Nassın ayrıca ifade ettiği anlamlar?

manâk

64) Nassında ayrıca belirtilmemekle birlikte anlaşılan anlamlar?

me'fhum

65) Hanefiler dışındakiler göre münâhâ Delâletinin şekli bo- [10]
kumndan Lafızlar koca ayrılır?

2

a) Montakun Delâleti b) Mefhûmun Delâleti

66) "Nossatı lafızların, sözde zikri geçen ve ifade edilen
bir şeyin hükmünü göstermesidir" ?
montakun Delâleti

67) Hanefilerin dışındakilerin montakun Delâleti, harkelerde hangi
delâlete karşılık gelir?
- ibarenin delâleti
- izâretin "
- ihtizanın "

68) "Lafızın, sözde zikri geçmeyen ve ifade edilmeyen bir şeyin
hükmüne delâlet etmesidir" neyin tanımıdır?
mefhûmun Delâleti

69) Mefhûm Delâleti kaç kısımdır?
2

a) Mefhûmu'l - Muvâfata

b) Mefhûmu'l - Muhalefe

70) "Hükümün, inceleme ve ıstihada gerek duyulmaksızın ve
sıf dil unsuruna dayanarak anlaşılabilen, illetteki müstereplik
sebebiyle nassa belirtilen duruma ait hüküm, nassa belirtilme-
yen durum hakkında sabit olmasını göstermesi" neyin tanımıdır?
mefhûmu'l - Muvâfata

71) Hanefiler dışındakilerle ait olan mefhumul muvâfata, Hanefi
terminolojisinde neye karşılık gelir?
Nassın delâletine

(tanımdan da anlaşılacaktır). Nassın delâletinde anne-
baba öf demeyiniz örneğini almıştık. Aynı örnek burada da
geçerlidir.

72) Mefhûmu'l muvâfata başka hangi isimlerle anılır?

"fahvâ'l - hitâb", "lahvâ'l - hitâb", "kıyas -ı celî",

73) "Lafzın, sübut ettiği konudaki marasın sözün konusu olan anlamına aykırı olması, diye tanımlanan nedir?"
mefhumul - Muhalefe

74) mefhumul muhalefe başka hangi isimlerle anılır?

• "Delilül - hitab"

• "el - mahsus bi'z - zitr"

75) mefhumul Muhalefe kaç çeşitten oluşur?
4

a) mefhumu's - sıfat

c) mefhumul - pây-e

b) mefhumu'f - şart

d) mefhumu'l - aded

76) "Hüküm bir vasıf ile kayıtlanmış nassın, bu vasıf tozımayan durumlar hakkında o hükmün geçerli olmadığına delalet etmesi, neyin tanımıdır?" Mefhumu's - sıfat

Ör: Hz. peygamber (sav) "senenin açığını otlatlarda beslenerek geçiren bağunlarda zekat vardır", buyunmuştur. Buradan mefhumu muhalifi ile, "senenin açığını yemlenerek geçiren besi bağunlarında zekatın farz olmadığını", göstermektedir. Çünkü hadisin mantutundaki hükmün kayıtladığı vasıf (sıfat) besi bağununda yoktur.

77) "Hüküm şart edatlarından biri ile belirli bir şartın kayıtlanmış nassın, bu şartın bulunmadığı durumlarda o hükmün geçerli olmadığına delalet etmesi, neyin tanımıdır?"

mefhumu'f - şart

Ör: Ayette "Eğer hamile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını karşılayın", buyunmuştur. Burada bair talakla boşanmış kadınların hamile iseler nafakalarının verilmesi emrediliyor. mefhumu muhalifi ile, hamile olmayanlar için nafaka yükümlülüğünün bulunmadığı gösterilmektedir.

78) "Hüküm belirli bir sınır ile kayıtlanmış nassın, bu sınırdan sonra o hükmün geçerli olmadığına delalet etmesi, neyin tanımıdır?"
Mefhumu'l - pây-e

79) mefhumul gaye ye örnek veriniz?

12

"siyah iplik beyaz iplikler ayrt edilinceye kadar yigiririn..."
onun ayeti. Bu ayet mantuku ile Ramazanda fecre kadar yemenin
mubah olduğunu gösterir. Mefhumu muhalifi ile bu vabitten
sonra yemenin yasak olduğu gösterilmektedir.

80) "Hüküm belirtti bir sayı ile bağlanması nasın, bu sayının dışında
o hükmün yerine gelmeyeceğine delâlet etmesi" neyin formudur?
mefhum-i l-aded

ör: "Zina edene 100 değnek sopa vurulur, derken, burada
sayı sınırı "100", kelimesi geçiyor. Bunun mefhumu muhalifin-
den bu miktarı aşmanın caiz olmadığı anlaşılmaktadır.

81) Mefhum-i muhalif ile amel etmenin şartları nelerdir?

mantukun hükmüne konan kayda, kayıt kalktığında hükmünde
sona ereceğini gösterme dışında bir amacı olmamalıdır.

Böyle bir amaç bulunursa, mefhum-i muhalif dikkate alın-
maz ve ona dayanarak hüküm verilmez.

ör: Hz. peygamber münafiklar için: 70 defa da af dileseler
Allahın onları affetmeyeceğini buyurmuştur. Buradaki sayı sını-
raktan knayedir. Yani 80 kere af dileseler affedilirden olmama
gelmez.

ör: Hz. peygamber dağın dağın fobu gas tutmanın helal olma-
dığını, ancak koca taş kayıp 10 gün gas tutulabileceğini buyur-
muştur. Bir kadın bu şekilde davranırsa, Allah'a ve ahiret
gönüne inanmadığı sonucu çıkmaz.

82) mefhum-i muhalifin hüccetmidir değil midir?

Hanefiye göre $\Rightarrow$ hüccet değildir. Ona göre amel edilmez.

Digelerine göre $\Rightarrow$ Hüccettir. Amel edilir

X X

1) «Arz», kökünden gelen, sözle, «mukabele etmek, bir şeyi başka bir şeyle karşılaştırmak, arz etmek», anlamına gelen kelime nedir?

Te'aruz

2) İki sözden biri, diğerinin önüne durup onu yönlendirip cihetten alıyorsa bunlara ne denir?

mute'arız kelâm

3) «Fıkıh usulünde, aynı meselede iki delilden birinin diğerinin pektiridisiyle gelen bir hükmü gerektirmesidir, şadesi neyin tommadı?»

Te'aruz

4) Te'aruz bir örnek veriniz?

Hz. peygamber bir hadisinde: «Ribâ, ancak nesî'e (vadeye bağlanma) durumundadır», buyuruyor. Başka bir hadiste ise: «Efit miktarlarda dmadıca buğdayı buğday, karşılığında satmayın», buyuruyor. Birinci hadiste haram kılınan sadece «ribâ'n - nesî'e», dir. İkinci hadiste bu yeni işlemlerin haram olduğu belirtiliyor. O halde burada iki hadis te'aruz ediyor demektir. Peki ne yapmak lazım. müstehabların bu adisibiyi ortadan kaldırması için çalışması, incelemede bulunması lazım. Şimdi hadise göre yabanc kelimeleir anlamını yazalım.

a) Ribâ'n - nesî'e ⇒ alacağın vadeye bağlanması durumundaki fazlalık.

Buna fıkıhta «Ribâ'l - fadl», (fazlalık farzi) denilir.

b) Ribâ'l' - fadl ⇒ karşılıklı bedelleri peşin olarak alınmabla beraber mesela iki ökçek buğdaya 1 ökçek buğday satma sek-
lindeki mâli mübadelelebi fazlalıktır.

Sonuç olarak yukarıdaki hadisler «ribâ'l - fadl», hususunda te'aruz etmiştir.

* Nass'dan örnek de verelim: Bir ayette Hz. peygamber ayazını yıkaı, diğer ayette abdestle ayazına su serpti buyruluyor. İşte burada da bir te'aruz söz konusudur.

5) Seri Deliller Arasında Teâruzun İmtânı yani muntâz okup olmaması konusunda âlimler kaç gruba ayrılmışlardır?

3

- a) Seri deliller arasında teâruzu kabul etmeyenler
- b) muntâz olduğunu söyleyenler (savunuklar)
- c) Kati delillerde imtânî, zâiri delillerde muntâz olduğunu söyleyenler.

6) Seri Deliller arasında teâruzu kabul etmeyenler kimlerdir?

a) Zahirîler e) 4 mezhep imanı

b) İmamı Sâfi

c) İbn Hûzâme

d) Şatıbî

7) "Rasulullah'tan sahîh senedle nakledilen ve birbirleriyle tezat teşkil eden iki hadîsin uatığını bilmeyorum. Her kimin yanında böyle hadîsler varsa getirsin, aralarını uzlaştırayım," diyen kimdir?

İbn Hûzâme

8) "Seri deliller arasında bir teâruz ihtimalini kesin bir şekilde reddeden, hadîsler arasında öncelikle umum-husus, icmal-tefîs ihtisâsı olabilir," diyen kimdir?

İmamı Sâfi

9) "Serâttâ kesintikle teâruz olmadığı için müslümanların çoğunluğunda icma ettiği iki delilin de kesintikle bulunamayacağını belirten kimdir, ?

Şatıbî (el-muvafakat)

10) Seri deliller arasında teâruzun muntâz olduğunu savunanlar?

a) Safiyüddîn el-İrmevî

b) İbnü's - Sübkî

c) Ca'ferîler

11) Teâruzun kati delillerde imtânî, zâiri delillerde muntâz olduğunu savunanlar?

a) Şirâzî

b) Âmrîdî

c) Beyzâvî

d) Molla Hâsemî

e) Gazâlî

f) İsnevî

g) Seb'ânî

12) Teâruzun kabul etmeyenlerin dayanağı nedir?

onlara göre ayetler zaman zaman nazil olmuştur. Sünnetlerde zaman zaman uârid olmuştur. İki Mütensikiz delilin birden nüzolüne ve uâridüne imken yoktur. Ancak dışarıda müstehidin zannına göre teâruz bulunur ki bu da zahiri olur.

Şeri deliller arasında böyle bir çatışma tasavvur edilemez. Çünkü böyle bir durum İslam ahkâmının kendi içinde geliştiği bir-
kündüğü sonucuna götürür.

13) Şeri deliller arasında teâruzun mümkün gösterilen dayanakları nelerdir?

- Teâruzun reddine aklen imken yoktur
- Deliller kat'i ve zanni kısımlara ayrılır
- İhtilaf caiz ve haktır
- Her müstehidin ichtihadi doğru ve isabetlidir
- Ayetlerin muhkem ve motesabihî uâridir.

14) Hanefilere göre teâruzun Ruknu nedir?

Aynı mahalde ve vakit için sevk edilmiş ve zıt hükâm

ya da eden iki delilin esit kuvvette olması, teâruzun ruknudur. Yani itki esit kuvvette ve zıt hükâm olursa teâruz olur. Fakat biri kuvvetli biri zayıf olursa teâruz olmaz zira kuvvetli delil zayıfı terahh edilir.

15) Teâruzun gerçekleşebilmesi için gerekli olan şartlar nelerdir?

- Mahal (konu) birliği olmalıdır ki teâruz gerçekleşsin. Konular farklı olursa teâruz olmaz. Ne gibi? mesela bir ayette, istediğiniz kadın birden nikahlayın, başka ayette annelerinizle nikah haramdır dıyar. Buradan konular farklı olduğu için teâruz yoktur. Birinci de konu kan kadınla evlenebileceği, ikinci de konu evlenilmesi harâm olan kadınlardır.
- Vakit birliği olmalı ki teâruz olsun. Şer: cum'a alışverişini bıraktın. Başka ayette alışveriş helâldir deniliyor. Birinci de cum'a vakti alışveriş yasaklanmakta, ikinci de bunun dışındaki vakitlerde mubah olduğunu söylemekte. Burada vakit birliği olmadığından teâruz yoktur.
- Hükûmlerin çatışması gerektir ki teâruz olsun. Hükûmler ihtilaf ederse, bir delil diğrini petistirmiş olur. O takdirde teâruz olmaz.

16) Genel olarak teâruzun göstermek için kullanılan metaller nelerdir?

- Cem ve teflik (telif)
- terahh
- Nesh
- tesakkuf (terk)
- Tevakkuf

17) Te'aruzu gidermek için cumhurun metotları nelerdir?
 • Cem ve teufik - Tercih - Nesh - Tesâkut - Tevakkuf

18) Te'aruzu gidermek için Hanefilerin metotları nelerdir?
 • Nesh - Tercih - Cem ve teufik - Tesâkut

19) Te'aruzu gidermek için muhaddislerin metotları nelerdir?
 • Cem ve teufik - Nesh - Tercih - Tevakkuf.

20) Cumhurun metodunda te'aruzu giderme qaresi olarak ilk sıra-
 21 hangisi alır? Cem ve Teufik

21) Cem ve Teufik ne demektir?
Her iki naskta da amel edecek şekilde uzlaştırmak demektir.

22) Cem ve Teufik, Tercih, Nesh, zikredilen bu üç islemle te'aruz
 giderilmediği takdirde, birbirleriyle müteariz gelen deliller, delil
 alma vasfını kaybetmezler farz edilerek terk edilir ve daha azapı
 doğuracak delile yani Bernat-ı asliye'ye döner. Buna ne deriz?
Tesâkut

● Bu hususa كُلُّ لَوْ بَرَّ كُفٍّ ⇒ "iki delil te'aruz etti ve
 ikisi de hükümden dışta" demektir.

23) Tevakkuf nedir?

Duraksama. yani modernki deliller gelmiyor, bir tercih imkanı
 uzlaştırma imkanı yok. Bir hüküm veremeyelim. O noktada durulmuş
 demektir.

— NESH —

24) "Birazı silme, izale etme ve bir yandan bir yere naklet-
 mek" ? Nesh

25) "Önceki şeri bir hükmün daha sonra gelen şeri bir
 delille kaldırılması" ne deriz?
Nesh

26) "Önceki hüküm,"

27) "Onu yürürlükten kaldıran yeni hüküm veya delil" ?
nâsîh

22) "Hakmü nesh edilemeyen ayetler ne denir?"
muhtem

29) Neshin ferai şartları nelerdir?

- a) Hz. peygamber vefat etmedikçe, o hayatta iken gerçekleşmiş olması gerek.
- b) Nâsîh ve mensuhun ferai ameli hükümler olması gerek. Dâhiyî ve akli hükümler arasında nesh söz konusu değildir.
- c) Mensuh hükmün bir süre yürürlükte kalması bulunması
- d) İki hükmün arasında her birine ayrı ayrı amel etmeye imkân veremeyen derecede uzlaşmazlık (tearuz) tespit edilmesi
- e) Nâsîh hükmün delilinin mensuhunki ile aynı güçte veya ondan daha güçlü olması.

30) Neshin asla bir uydurmanın olmadığını söyleyen kimdir?
Ebi Müslim el-İsfahanî

31) Birbirine nesh edip edemeyen Deliller hangileridir?

- Kural şudur ki bir delil ancak onun kuvvetinde veya ondan daha kuvvetli olan bir delil ile nesh edilir.
- a) Kitap neshleri birbirine neshedebilir. yani Kuran Kuranı neshedebilir.
 - b) Kuran sünneti neshedebilir
 - c) Sünnet Kuranı "
 - d) Sünnet sünneti "
 - e) İcma kitap veya sünneti neshedemez.
 - f) Kitap veya sünnet de icmayı neshedemez.
 - g) İcma, bir başka icma ile neshedilmez.
 - h) Kıyas hiçbirini neshedemez, bunlar tamamında neshedilmez.
 - i) Kıyas başka bir kıyas içi neshi olamaz.

32) Neshin kısımları nelerdir?

- a) Hem nazmı hem hüküm neshedilenler
- b) Nazmı neshedilip hüküm baki kalanlar
- c) Hüküm neshedilip nazmı baki kalanlar

X X

1) "Cehid" kelimesinden gelip, sebatlık anlamı "herhangi bir konuda bir-
kın gücünü sarf etmek, den kelime nedir?"

İctihad

2) "Müctehid olan kişinin bir konudaki zari hükümü bulabilmek için yap-
ması gereken herşeyi yapmasıdır."?

İctihad

3) İctihatta ulaşılan bilgi ne ifade eder?

Zann

4) Neler İctihat kopasına girer?

Kıyas, istihsan, isti'slah, seddi zerai'i, Ray İctihattır.

"Taharris" (arastırma)'da bir nevi İctihattır. Ancak bunu herkes

yapabilir.

5) Müctehide bulunması gereken şartlar nelerdir?

a) müsluman olmak

b) yeterli bir zabî ve anlayış düzeyine sahip olmak

c) Dini hükümlerin kaynaklarını, yani kitaba, sünnete, icmaya ve kıyasa riği
bilmek

d) Nâsih ve mensuh olan nâsırları bilmek

e) Arapçayı yeterli düzeyde bilmek

f) Usulü fıkıhı yeterli düzeyde bilmek

6) "Eğer bir konuda nasrda bir hüküm varsa, o konuda İctihad
yapmanın anlamı olmaz, Fakihler bu şeye neyle ifade ederler?"

"Meurid-i nasda İctihada mesâğ yoktur"

7) İctihadın dereceleri nelerdir?

① Mutlak müctehid ⇒ buna "mustakil müctehid" ya da "dinde müctehid"
de denir. Bağımsız davranma gücüne ulaşmış, kimseye tabi değildir.

② Mezhepte müctehid ⇒ usulde değil, furuda serbest hareket edebilirler.

③ Mesalede müctehid ⇒ Buna "mukayyed müctehid" de denir.

④ Ashâb-ı tercih ⇒ yeni bir İctihat ortaya koyamazlar, yapırlar ara-
sında seçmede bulunurlar.

⑤ Ashâb-ı tahric ⇒ Buna "fetuada müctehidler" de denir. Tercih göğleri
dahî yoktur. Tercih gibi İctihata yaparlar.

⑥ Mukallidler ⇒ sıradan insanlardır.

8) Dört mezhep imanı hangi kısıma girer?

mutlak müctehit

9) Kaş hütlü İctihad nedir?

2

3

a) İctihad-ı fahm ⇒ Alın olana girmeyen konularda mevcut nasları anlamak qabasıdır.

b) İctihad-ı insâî ⇒ kıyas, istihsan ve istislah gibi yöntemleri kullanarak hükmü bitiren konulardan hareketle, bitirmeyen konulara hükmü bulma qabası.

c) İctihad-ı intikârî ⇒ Geçitli zamanlarda usulüne uygun olarak yapılan İctihatlardan, müctehidin yaşadığı zamana ve şartlara uygun olanı seçmek.

10) Sâliklik anlamı "bir şeyi bilisinin başına asma, olan, Terim anlamı ise, "dini konularda sâzı bağlayıcı (hüccet) olmayan bilisinin İctihadıyla, onun delilini bilmeden amel etmektir."

Taklid

11) Hangi konularda taklid câiz değildir?

Akide

12) "Kur'an ve sünneti bilen, ibadetleri tam olan ve ilmiyle amel eden alimlere ne deriz?" Zikir ehli

13) Sâliklik "bir kumârın iki ucunu birleştirip dâim etmek, olan, Fıkıh da ise "bir fıkhi meselede iki veya daha fazla müctehidin farklı görüşünü birleştirmek, olan kelime nedir?"

Telfik

14) Sâliklik "tabi olmak, پسندirmek takip etmek,, olup, fıkıh da "delillerini öğrenip makul görerek bir görüşün isabetli olduğuna kanaat getirmek ve onu benimsemek,, olan kelime nedir?"

İttiba

15) İttiba kimler için sâz konusudur?

müctehid seviyesinde olanlar için

16) İttiba hangi meselelerde olur?

"Usul, da olabileceği gibi "furu", da da olur.

17) İttiba "usulde gerçekleşirse ne olur?

ittiba eden fakih, ittiba ettiği müctehidin mezhebinden sayılır.

18) İttiba "furu", da gerçekleşirse ne olur?

mezhep birliğinden sâz edilemez. Sadece iki müctehidin aynı kanaati paylaştığı ifade edilir.

19) "Bir dönemdeki mütehitlerin tanımı istihadi bir meselede istihad ederek aynı kanaate varılarsa buna ne denir?"

İcmâ

20) "Mütehitlerin hepsi değilse sadece bir kısmı bir görüş üzerinde ittifak etmişse, bu durumda aynı kanaati paylaşıyorlar açısından ne denir?"

Muvâfakat

21) "Mütehitler arasında öncelik sonralık ilişkisi söz konusu ise sonrakilerin öncelikle tabii olmasına ne denir?"

İttibâ

22) "Bir mütehitin görüşünü benimseyen kişi istihad ehliyetine hâiz olmayan bir mutallid ise buna ne denir?"

Taklid

23) "Fakih den müftinin, birisinin özel bir day hakkında sorduğu soruya verdiği özel cevaba ne denir?"

Fetvâ

24) Fetva soruya ne denir?

müsteftâ

25) Fetvâ sorma işlemine ne denir?

İstiftâ

26) Fetvânın daha iyi anlaşılması için bilmemiz gereken kavramlar nelerdir?

- a) Fıkıh
- b) Kaza
- c) İstihad

27) "Şeriatın ana maksatlarını kavrayacak düzeyde kitaba ve sünneti bilmeye ne denir?"

Fıkıh

28) "Resmî ve uyulması zorunlu hüküm" ?

Kaza

29) "Ezamanın tağayyürü ile ahkâmın tağayyürü inkâr olunamaz, bu sözün anlamı nedir?"

Ezaman, mekân ve şartların değişmesi ile hükümlerinde değişeceği inkâr olunamaz bir gerçektir.

30) Anlamı "Allah adına imza atılan, olan "A'lâmu'l-muvakkil", kimin eseridir?

İbn Kayyim

31) müftünün uyması gereken kuralları belirlemeye anlatan
"Rasmü'l-müftî", adı eser time aittir?

İbn Abîdîn

4

32) İslam hukukunun genel gayeleri hangi başlık altında ele alınır?
Makâsıd'ü Ş-Şerîa

X X
SON
2